

tonságos szállítását csak egy Budapesthez és Rómához lojalis osztrák kormány biztosíthatja, így szintén a Heimwehr katonai és pénzügyi felkarolása mellett foglalt állást.⁶⁰ Így 1928-tól Róma és Budapest együttesen támogatta a Heimwehr-államcsíny terveit. Azonban nem csak az osztrák kormányok megdöntésére irányuló számos Heimwehr-államcsíny tervből nem lett semmi, hanem az ausztriai fegyvertranszit biztonságát sem sikerült teljesen garantálni, noha az mindvégig az osztrák vezetés hallgatólagos beleegyezésével folyt.

1933 januárjában ismét napvilágra került egy újabb jelentős olasz illegális fegyverküldemény léte, lefolyása azonban különbözött az 1928. évi botránytól. Mussolini 1932 nyarán megígérte, hogy az 1. világháború végén a Monarchiától zsákmányolt olasz fegyvereket szétszétják a Heimwehr és Magyarország között. A közel 47 vagon vasárának deklarált monarchiabeli fegyvert 1932–1933 fordulóján felújítás végett a stájerországi hirtenbergi fegyvergyárba szállították. A forgatókönyv hasonló volt az öt évvel azelőttihez. Szociáldemokrata vasúti alkalmazottak a villachi vasútállomáson fedezték fel a hamis úti papírokkal ellátott szállítmányt. A francia és a kisantant követek Engelbert Dollfuß (1892–1934) kancellárnál hivatalosan is tiltakoztak.

A hír nyilvánosságra kerülését követően az osztrák kancellár mindvégig törekedett olasz és magyar „barátainak” fedezésére. Nem foglalt el semleges pozíciót, mint annak idején Seipel kancellár tette, hanem magára vállalva a felelősséget óvta Róma és Budapest jóindulatát. Az osztrák baloldali és a kisantant sajtó ismételt kampányt indított a kancellár személye és kormánykoalíciós partnere, a Heimwehr ellen. Dollfuß hivatalos nyilatkozataiban arra hivatkozott, hogy a fegyverek csupán javítási céllal és rövid időre érkeztek Ausztriába. A nemzetközi felháborodás mérséklése érdekében az olasz kormány készségét fejezte ki február 21-én a fegyverek visszavételére.⁶¹ Végső megoldásként a fegyvereket elkobozták és az osztrák hadseregnek adták át.⁶² Azonban olyan széleskörű nemzetközi botrány mégsem alakult ki, mint 1928. januárban. Ez pedig a megváltozott nemzetközi helyzettel függött össze. A hitleri nemzetiszocialista hatalom kiépülésének következtében se a francia vezetésnek, sem kisantant szövetségeseinek nem állt érdekében Ausztria további gyengítése illetve az olasz-osztrák-magyar együttműködés megakadályozása vagy gyengítése, mivel az kifejezetten Anschluss-ellenes együttműködésként határozta meg magát.⁶³

⁶¹ Renner, Karl: Nachgelassene Werke. 2. Bd. Österreich von der Ersten zur Zweiten Republik. Wien, 1953. 125. p.

⁶² Shepherd, Gordon: Engelbert Dollfuß. Graz, 1961. 129. p.

⁶³ Reichhold, Ludwig: Kampf um Österreich. Die Vaterländische Front und ihr Widerstand gegen den Anschluß 1933–1938. Eine Dokumentation. Wien, 1984. 67. p.

NYILASOK ÖLBŐN

EGY „NYILASFÉSZEK” HÉTKÖZNAPJAI A 2. VILÁGHÁBORÚ ELŐTT, 1934–1939

■ Pup Csilla

A két világháború közötti időszak leatagadhatatlan ténye az antiszemitizmus fokozódása hazánkban, amely a 2. világháború végére több százezer zsidó magyar ember halálához vezetett. Jelen írás célja, hogy levéltári források felhasználásával egy adott település, egy mikroközösség – az 1930-as években megközelítőleg 1100-as lélekszámú Ölbő község – példáján mutassa be azt, hogy helyi szinten milyen megnyilvánulásai voltak/lehettek a nagypolitika által is gerjesztett folyamatnak, anélkül, hogy az országos szinten növekvő zsidóellenesség politikai, társadalmi és gazdasági hátterének részletekbe menő taglalását felvállalná.¹ A tanulmány elkészítésénél alapvetően a forrásközlési szándék vezérelt, ta-

lán a szükségesnél is részletesebben ismertette, gyakran idézve a rendelkezésre álló dokumentumokat.

Felvezetésként álljon itt az alábbi idézet 1937-ből: „Ölbő község nagy nyilásfészek, ugyanakkor arról is nevezetes, hogy itt fordul elő a legtöbb tüzeset az országban.”²

Az 1930-as években a településen zajló események mögött meghúzódó személyes és gazdasági konfliktusok, sérelmek megértéséhez segítséget nyújthat Góczán Józsefnek a Vasvármegye című napilap hasábjain 1935. augusztus 18-án megjelent írása.³ A cikk Ungár Miksa⁴ (1868–?) zsidó nagybérlo és fiai, Ja-

² Megtámadták a csendőröket egy vasmegeyi falu legényei. = Magyarország, 1937. júl. 18. 2. p.

³ Góczán József: Súlyos munkás- és kisbérlopanaszok az ölbői bérlo gazdaság ellen. Az ölbői esperes levele a gazdasági felügyelőséghez. A közigazgatás is felülvizsgálja Ungárék munkáspolitikáját – Miért nyilaskeresztesek az Ölbőiek. = Vasvármegye (továbbiakban: Vvm.), 1935. aug. 18. (továbbiakban: Góczán, 1935.) 4–5. p.; illetve azonos címmel = Sárvári Újság, 1935. aug. 24. 1–2. p.

⁴ Ungár Miksa 1868-ban született Szárföld községben, Sopron vármegyében. Pápai iskolai tanulmányait követően apja Sopron vármegyei bérletén gazdálkodott. 1896-ban Batthyány Fülöp major birtokát bérelte Hildashollóson, 1911-ben átvette a táplánfai Széll-birtokot, amelyet 1925-ig bérelt. 1925-

⁶⁰ Karsai, 1967. 174–178. p.

kab, Miklós és Sándor vezetése alatt álló ölbői bérgazdaság elleni súlyos munkás- és kisbérlópanaszokról számolt be. A panaszosok szerint – többek között – alacsony bérért, nem megfelelő körülmények – szállás, ételmezés – biztosítása mellett, az elbocsátás miatti állandó félelemben tartva, akár ünnepnapokon is dolgoztatták a munkásokat. Az események főbb érintettjei a következők:

- Ungár Miksa zsidó nagybérló;
- Osztovics József (1880–1935) ölbői eszperes plébános, aki a cikk megjelenését megelőzően Vas Vármegye Gazdasági Felügyelőségénél vizsgálat megindítását kezdeményezte a bérgazdasági cselédek és munkások kizsákmányolása miatt, valamint rágalmozásért feljelentést tett Ungár Miksa fia, Miklós ellen is;
- Ungár Miklós, akitől a „jó érzésű” idős Ungárral ellentétben „mindenki fél” a bérgazdaságban, mivel „szereti a cse-

től a báró Baich Mihály-féle ölbői birtok bérloje lett. Még táplánfai gazdálkodása idején vetette meg az alapjait a Viktória Sajtgyárnak, amely az 1930-as évekre a kor igényeinek megfelelő modern sajtüzemmé nőtte ki magát díjnyertes termékeket előállítva. 1929-ben, már ölbői bérloként, kérte a cégbírósnál a községben működő mezőgazdasági vállalata és a vele kapcsolatosan iparendélylyel bíró sajtüzem „Ölbői Bérgazdaság és Viktória Sajtgyár” néven történő cégbejegyzését. Tagja volt a Vas megyei Gazdasági Egyesületnek, az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek (OMGE), a Tejgazdasági Szövetségnek, Vas Vármegye Törvényhatósági Bizottságának, valamint Ölbő község képviselőtestületének is. Vas megyei fejek. Szerk. Halász Imre. Szombathely, 1930. 344. p.; Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL VaML) A Szombathelyi Törvényszék iratai. Cégbírósnál iratok E 1430/1929. Ölbői Bérgazdaság és Viktória Sajtgyár. Ungár Miksa ölbői lakos kérvénye vállalatának cégjegyzékebe való felvétele tárgyában, 1929. október 10.

A 2. világháború végén, az akkor már Ungár Miklós bérlo kezelésében lévő 40 főt foglalkoztató sajtüzemet a német csapatok leszerelték. Ölbő község 1274-től 1975-ig szóló története. H. n., [1976]. 22. p.

ledeket minden kis szire-szóra az irodába rendelni”,⁵ sok dologban rendelkezik, így ő hozta a megelőző évben a vend munkásokat a gazdaságba a környékbeliek helyett, de a majorokban lakó cselédgyerekek téli iskolába járásának problémája miatt nézeteltérése alakult ki Harmat József (1901–1951) tanítóval is; – a bérgazdaság munkásai, akik panaszkodnak, hogy napi 18 órát dolgoztatnak velük 1-1.20 pengőért és már több alkalommal, elégedetlenségüket tettekkel is kifejezve, bedobálták Ungárék ablakait; – a kishaszonbérlok, akik adótöbblet-szedés miatt tettek panaszt az ölbői körjegyzőségen a bérlo ellen és polgári pert is indítottak a beszédett adótöbblet visszafizetéséért, de elégedetlenségüknek adtak hangot a nekik juttatott „legmeszebb fekvő és legsilányabb földek”⁶ miatt is; – végül Kovács Antal⁷ gazdálkodó, nyilaskeresztes helyi lakost kell megemlíteni, aki perben állt Ungárral, ugyanis utóbbinak cselédje, Kovács Lajos, a bérelt földjén termelt kukoricaszárát eladta Kovács Antalnak, Ungár viszont elszállította a földről a már értékesített árut, amikor megtudta, hogy a vevő a helyi nyilas vezető.

⁵ Góczán, 1935. 4. p.

⁶ Góczán, 1935. 5. p.

⁷ Kovács Antal 1895. október 11-én született Ölbön Kovács Antal római katolikus földműves és felesége, Puklér Anna gyermekeként. A foglalkozást tekintve szintén földműves ifjabb Kovács 1920. május 9-én kötött házasságot Puklér Máriaival. Az Ölbő Petőfi Sándor utca 19. szám alatt lakó, 1955-ben megözvegyült, nyugdíjas Kovács Antal 1979. május 21-én halálozott el a sárvári kórházban. Az ölbői temetőben nyugszik. MNL VaML Vas vármegye állami anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye (továbbiakban: Vv. áll. akv.) Hegyfalú, születési anyakönyvek (továbbiakban: szül. akv.) 6/1895.; MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, házassági anyakönyvek 17/1920.; MNL VaML Vv. áll. akv. Sárvár, halotti anyakönyvek (továbbiakban: hal. akv.) 101/1979.

Az újságíró által megszólaltatott Király József (1882–1944) ölbői körjegyző szerint „a körjegyzőségen panaszt nem vettek a bérlo ellen. Az tény, hogy hibásak. Nem tudnak bánni a munkásokkal. Hiba van a munkásokban is. Való, hogy már négyszer bedobálták az ablakaikat. Legutóbb egy munkáscsoport az Erger-berget⁸ énekelte, amidőn a mezőről hazafelé tartott. Akik ezek között voltak, mind elbocsátották.”⁹ Az újságikkben megszólaltatottak véleménye szerint „a sérelmek önkéntelenül is behajítják az embereket az antiszemita nyilaskeresztes mozgalomba. Úgyhogy Ölbön az egész falu ezért nyilas. A faluban a férfiaktól kezdve apró gyermekekig valamennyien nyilas módra köszönnek, amivel valóságos állandó tüntetést fejeznek ki bérlovel szemben. ... Állandóan tele szórják Ungár falubeli majorjának udvarát és teleragasztják ablakait nyilaskeresztekkel.”¹⁰ – tudósított a napilap. Az újságíró által megkérdezett Harmat József tanító szerint is „tarthatatlan a helyzet, ... fel van zúdulva a bérlo ellen az egész falu. Most már vasárnapról-vasárnapra verik egymásután az Ungár ablakait.”¹¹ A cikk felelevenített egy, a falubeli legények és Ungár fiai közötti, korábbi összetűzést is, amely odáig fajult, hogy Ungárék állítólag revolvért használtak és a csendőrségnek kellett közbelépnie. Az eset kapcsán közrend elleni kihágás és tiltott fegyverhasználat okán tett feljelentést a csendőrség.¹²

Góczán József állításai az ölbői bérgazdaságról és a településen uralkodó állapotokról Ungár Miksa részéről helyreiga-

⁸ Zsidóellenes gúnydal a Horthy-korszakban. Refrénjéről – Erger-Berger Schossberger (Mindén zsidó gazember...) – nyerte közkeletű elnevezését. Róbert Péter: Régi nóta, hírhedt nóta. <http://www.szombat.org/archivum/regi-nota-hirhedt-nota> (Megtekinthető: 2018. március 11.)

⁹ Góczán, 1935. 5. p.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

zító nyilatkozat megjelentetését vonták maguk után a Vasvármegye szeptember 1-jei számában. Ungár véleménye szerint Góczán írása „részben valótlan adatokat tartalmaz, részben pedig a való tényállást elferdítve ismerteti.”¹³ Nyilatkozatában tételesen cáfolta Góczán cikkének állításait. Az aratómunkások ünnepnapon történő dolgoztatásával kapcsolatban a hatóságok által az aratás gyors befejezésének elősegítése érdekében Péter-Pál napját követő két vasárnapon a munkaszünet rendeletileg történt felfüggesztésére hivatkozott, amiből csak az egyik vasárnapot vette igénybe. A Góczán cikkében felmerített lakásviszonyok kapcsán írta: „lakásviszonyokon jó magam nem segíthetek, bérbeadómnak (báró Baich Mihály) pedig a mai viszonyok mellett, alig van erre fedezete. A lakások különben megfelelnek a törvényes követelményeknek.”¹⁴ Ami a munkások bérét illeti, „azok sem maradnak alatta környékbeli uradalmak által fizetett napszámoknál.”¹⁵ Nyilatkozata szerint a kisbérloknak a földeket az OFB (Országos Földbirtok Rendező Bíróság) osztotta ki és nem ő. A kishaszonbérlok helyzetével kapcsolatban tényként közölte, hogy azok állandó bérhátralékban vannak, a kishaszonbérletek bérét pedig, kúriai ítélet szerint, neki kellett a földesúr, Baich Mihály, részére behajtani, sorolta cáfolatait Ungár. Az antiszemita mozgalom ezt a helyzetet „használja ki agitációs céljaira. ... Fizetni nem tudó, vagy fizetni nem akaró emberek érhető gyűlölettel viseltetnek az iránt, aki őket kötelezettségük teljesítésére készíti. Az adós és eladósodott emberek a szélsőségesek felé könnyen hajlanak. Ez az egyedüli oka Ölbön a nyilaskeresztes mozgalom sikerének és semmi más.”¹⁶ Megtudjuk tőle, hogy „az ablak be-

¹³ Ungár Miksa: Helyreigazító nyilatkozat. = Vvm., 1935. szept. 1. (továbbiakban: Ungár, 1935.) 5. p.

¹⁴ Ungár, 1935. 5. p.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Ungár, 1935. 5-6. p.

dobálás hősei egy kishaszonbérő, aki nem hajlandó bért fizetni, ezért őt az OFB kisbérletéből kimozdította, egy illuminált állapotban lévő, majd emiatt elbocsátott munkás és végül ennek öccse.”¹⁷ Góczán a cikkében felidézett összetűzés kapcsán írta, hogy a felemlgetett éjjel öt ittas helyi legény szándékozott erőszakkal bejutni az udvarukra, amikor is egyik fia riasztópisztolyt használva ijesztette el a behatolókat. Ungár Miksa a Góczán József cikkében megfogalmazott – szerinte – rágalmozó állítások miatt eljárás megindítását kezdeményezte.¹⁸

Ungár Miksa nyilatkozata, amely Góczán írásának szinte minden lényeges állítását tagadta, a szerzőt – újságírói hírnevének megvédése érdekében is – viszontválasz megjelentetésére készítette. Újabb cikkében korábbi írása minden állítását fenntartotta, cáfolni igyekezett az ölbői nagybérő helyreigazító nyilatkozatát, többek között, a járási gazdasági felügyelő és a sárvári főszolgabíró által a feljelentések nyomán – az ölbői riport készítésének napján – végzett helyszíni hatósági vizsgálat megállapításaira is hivatkozva.¹⁹

A faluban uralkodó feszült helyzet fenntartásában, gerjesztésében, mint látni fogjuk, jelentős szerepet kapott a helyben megszerveződő nyilas csoportosulás, a Magyar Nemzeti Szocialista Párt helyi párt szervezete, amely – pontosabban leginkább annak vezetője – a fellelhető közigazgatási iratok tanúsága szerint elsősorban 1934–1940. között fejtett ki intenzívebb tevékenységet.

A faluban a nyilas mozgalom szervezett kereteket 1934. június hó 13-án

öltött, amikor Kovács Antal, mint csoportvezető és társai a sárvári főszolgabírónak tett bejelentése nyomán megalakult „a gróf Festetics Sándor, Meskó Zoltán országgyűlési képviselők és gróf Pálffy Fidél vezérlete alatt álló Magyar Nemzeti Szocialista Földműves és Munkás Párt”²⁰ ölbői szervezete.”²¹ A létrejött csoport párhelyiségeként a Tyúkszer utca²² 3. szám alatt lévő Kovács Antal-féle ház lett megjelölve, ahol a szervezet hivatalos óráit naponta 6-8 óra között tartotta.²³ A párt szervezet, amely 1934 augusztusában már a „gróf Festetics Sándor országgyűlési képviselő vezetése alatt álló Magyar Nemzeti Szocialista Párthoz”²⁴

²⁰ A gróf Festetics Sándor vezette szélsőjobboldali Magyar Nemzeti Szocialista Párt (továbbiakban: MNSzP) 1933. augusztus 13-án alakult meg. 1933 decemberében egyesült a Meskó Zoltán és Pálffy Fidél-féle Nemzeti Szocialista Magyar Földműves és Munkáspárttal, ez utóbbi nevén. Festetics 1934 júniusában kilépett a pártból és felújította saját pártját. A párt programját, amely 1935-ben jelent meg Dégen, a mérsékelt antiszemitizmus és a gyors társadalmi változások sürgetése jellemezte. A párt bírálta Gömbös Gyula kormánypolitikáját, mivel úgy ítélte meg, hogy az az agrárnépesség érdekei ellen irányult. Az MNSzP 1933–1934 fordulóján rohamcsapatok szervezésével is próbálkozott. Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010. 1. köt. Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok. Főszerk. Vida István. Bp., 2011. (továbbiakban: Vida, 2011.) 208–209. p.

²¹ MNL VaML A Sárvári járás főszolgabírójának iratai (továbbiakban: Sárvári jár. főszolg.) Közigazgatási iratok (továbbiakban: Közig. ir.) 2353/1934. Kovács Antal és társai, Simon Nándor, Szele Géza és Herczeg Gyula levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1934. június 13., Ölbő

²² Ma: Petőfi Sándor utca, Ungárék falubeli majorja is ebben az utcában volt található.

²³ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2353/1934. Kovács Antal és társai, Simon Nándor, Szele Géza és Herczeg Gyula levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1934. június 13., Ölbő

²⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2353/1934. Kovács Antal és társai levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1934. augusztus 9., Ölbő

tartozónak vallotta magát, rendező-, illetve élgárda létrehozásával is próbálkozhatott, amelyet azonban a belügyminiszter vonatkozó rendelkezése értelmében augusztusra feloszlattott.²⁵ Az MNSzP ölbői kerülete, amelynek kerületvezetője Kovács Antal volt, 1939-re 10 falut foglalt magába: „Ölbő, Pósfá, Gór, Répceszentgyörgy, Hegyfalú, Jákfa, Zsédény, Felsőpaty, Bögöt, Porpác.”²⁶ Közülük Ölbőn és Pósfán²⁷ 1934-ben, Jákfán²⁸ 1935-ben, Hegyfaluban,²⁹ Felsőpatyon,³⁰ Porpácson³¹ és Zsédényben³² 1936-ban alakult meg a helyi párt szervezet.

A Sárvári járás főszolgabírójának közigazgatási és kihágási iratait áttekintve azt láthatjuk, hogy a nyilas érületű helyi személyek és elsősorban az ölbői párt szervezet tevékenysége nyilaskeresztes izgatásra, illetve ilyen célokat szolgáló nyomtatványok – rölapok, röpcédulák – hatósági engedély nélküli terjesztésére szorított leginkább. A nyilas párt szervezet vezetője, Kovács Antal, amellett, hogy állandó pereskedésben állt Ungárékkal, rendszeresen sajtórendészeti kihágási ügyek „főszereplőjeként” jelenik meg a levéltári forrásokban.

²⁵ Uo.

²⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1041/1939. Kovács Antal levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1939. március 16., Ölbő

²⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. iktatókönyv 1934. 3760/1934. ikt. számú bejegyz. Pósfá községben MNSzP megalakulásának bejelentése

²⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. mutató 1935. Az MNSzP jákfai csoportjának megalakulása, helyiségének bejelentése 687/1935.

²⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 4499/1936. Az MNSzP hegyfalui csoportjának megalakulása, helyiségének bejelentése, 1936. dec. 13., Hegyfalú

³⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. mutató 1936. Az MNSzP felsőpatyi helyi szervezetének és helyiségének bejelentése 942/1936.

³¹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 993/1936. Az MNSzP megalakulás és helyiség bejelentése Porpác községben, 1936. március 31., Porpác

³² MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. mutató 1936. Az MNSzP megalakulás és helyiség bejelentése Zsédény községben 992/1936.

Az alábbiakban konkrét esetek jó részt időrendben tárgyalt részletes bemutatásával vesszük számba az 1930-as években a faluban zajló eseményeket.

Az ölbői csendőrőrs 1934. szeptember 13-án tett feljelentést Kovács Lajos ölbői lakos ellen, mivel a gyanú szerint az Ungár Miklós szolgálatában álló kocsis 1934. augusztus 12-én a hajnali órákban a község utcáján és Ungár Miklós lakása előtt a Magyar Nemzeti Szocialisták jelvényét és „A nemzet egyöntetűen bevonul az eszmetáborba” címet viselő röpirat példányait engedély nélkül terjesztette. A gyanúsított a kihágás elkövetését tagadta, de beismerte, hogy augusztus 12-én az ölbői major udvarán közönséges újságpapírból kivágott nyilaskeresztes jelvényeket talált szétszórva a földön, amiket felszedett, azonban nem lévén szüksége azokra, az udvaron újból, de nem terjesztési szándékkal elszórta a papírokat. Az esetnek volt szemtanúja, Soós István, aki az elsőfokú tárgyaláson úgy vallott, hogy látta mikor Kovács a nyilaskereszt jelvényeket a major udvarán elszórta, arról azonban, hogy a vádlott a jelvényeket honnan szerezte, nem tudott nyilatkozni.³³ Kovácsot az eset miatt 10 pengő pénzbüntetés megfizetésére ítélték,³⁴ amit megfellebbezett.³⁵ Az 1934. október 18-án megtartott újabb tárgyaláson a szemtanú módosított vallomását. Eszerint tanúja volt, hogy a gyanúsított papírdarabokat do-

³³ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihágási iratok (továbbiakban: Kihág.) 628/1934. M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őrs feljelentése, 1934. szeptember 13., Ölbő

³⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 628/1934. A Sárvári járás főszolgabírójának büntetőparancsa, 1934. szeptember 22., Sárvár

³⁵ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 628/1934. Kovács Lajos ellentmondása a Sárvári járás főszolgabírójának büntetőparancsa ellen, 1934. október 5., Sárvár

¹⁷ Ungár, 1935. 6. p.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Góczán József: Ismét az ölbői Ungár ügy. = Vvm., 1935. szept. 8. 4. p.; Góczán József: Ismét az Ungár-ügy. Megindult a hatósági eljárás a bérgazdaság ellen. = Sárvári Mi Újság, 1935. szept. 8. 1-2. p.

bott a földre az Ungár major udvarában, azokat azonban közelebről nem nézte meg, mert körülbelül úgyis tudta, hogy az MNSZP röpiratai lehetnek, mivel ezekből rengeteg szokott lenni a major udvarában, „úgyhogy szinte térdig járt az ember a röpiratokban”,³⁶ elegendő volt a felmentő ítélethez.³⁷

A 1934. november 20-án kelt az ölbői csendőrőrs feljelentése Kovács Antal és társai (Kracjár Kálmán, Pintér Kálmán, Tóth Gyula, Talabér Kálmán, Kovács István, Nemes Ernő, Lovonyák Imre) sajtótörvénybe ütköző kihágási ügyében. Ungár Miklós bérlő 1934. november 9-én arról értesítette az őrsöt, hogy Ölbő községhez tartozó Cseres majori bérgazdaságában alkalmazott sommás munkásainak kukoricaszedéshez kiadott csalánszákjai közül 10 darab 20 pengő kárértékben elveszett. Gyanúja szerint a zsákokat a gazdaságból eltávozó munkások a kézi ládáikba rejtették, hogy elvigyék. Az ügyben nyomozást folytató csendőrjárőr még aznap a Cseres majorba megérkező munkások kézi ládáinak átvizsgálása során zsákokat nem, nyilas sajtótermékeket viszont annál inkább talált. A nyomozás szálai Kovács Antalhoz, a helyi nemzeti szocialisták vezetőjéhez vezettek, aki az őt kihallgató csendőröknek bevallotta, hogy november 7-én este saját lakásán, a párthelyiségben Lovonyák Imre orfalui lakosnak, valamint a fent felsorolt többi személynek 4-5 darab „A liberál kapitalizmus szülte munkanélküliség és a nyomor leküzdésének elgondolása a nemzeti szocialista program alapján” című, és 4-5 darab „Célkitűzések”

³⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 628/1934. Tárgyalási jegyzőkönyv, 1934. október 18., Sárvár

³⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 628/1934. A Sárvári járás főszolgabírójának ítélete Kovács Lajos sajtótörvénybe ütköző kihágási ügyében, 1934. november 16., Sárvár

című füzetet adott át. E nyomtatványokat hatósági engedély nélkül terjesztette, illetve osztotta szét. A lefoglalt harmadik sajtótermék, az „Új irányok felé” című füzet Krajcár Kálmán vallomása szerint szintén Kovács Antalt révén került hozzá.³⁸ A csendőrjárőr feljelentése nyomán 1935. február 13-án kerül sor a sajtórendészeti kihágása ügy tárgyalására. Mivel Kovács a főszolgabíró előtt beismerte, hogy több egyénnek, aki őt a párthelyiségben felkereste és a nemzeti szocialista párt által hozzá küldött nyomtatott programot kért, adott a nála lévő sajtótermékekből, amelyek terjesztésére egyébként gróf Festetics Sándortól (1882–1856) kapott megbízást,³⁹ 20 pengő pénzbüntetés megfizetésére ítélték⁴⁰, amit az év augusztusáig be is hajtottak rajta.⁴¹

Hogy Kovács Antal milyen nagyfokú ellenszenvvel viseltetett Ungárék iránt, azt jól mutatja az alábbi – mai szemmel nézve abszurdnak tűnő – eset is. Ölbő község 1926. augusztus 15-én avatta fel az 1. világháborúban elesett hősi halottai tiszteletére állított emlékművét. 1935-ben a község képviselőtestülete úgy határozott, hogy a hősi emlékszobrot és országhátszót magába foglaló hősök ligete közelében lévő kisebb területet, szépítészeti

³⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 792/1934. M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őrs feljelentése, 1934. november 20., Ölbő

³⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 792/1934. Tárgyalási jegyzőkönyv, 1935. február 13., Sárvár

⁴⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 792/1934. A Sárvári járás főszolgabírójának ítélete Kovács Antal sajtótörvénybe ütköző kihágási ügyében, 1935. február 13., Sárvár

⁴¹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. 792/1934. Király József ölbői körjegyző Sárvári járás főszolgabírójának írt levele Kovács Antal pénzbüntetésének befizetése tárgyában, 1935. július 10., Ölbő; 1935. augusztus 28., Ölbő

szempontból, bevirágosítja. Az uradalmi major előtt terület el „egy nem használt és teljesen nélkülözhető 25-30 négyszögletes terület, mely igen alkalmas volt arra, hogy ezt bevirágozva a község szebbé tétessék. Ungár Jakab ezen terület átengedését kérelmezte azzal, hogy azt saját költségén bekerítetteti és virággal beülteteti. Képviselőtestület az ajánlatot örömmel fogadta és a testület a hozott határozattal használatra átengedte.”⁴² Kovács Antal – aki képviselőtestületi tag is volt egyben – a testület határozata ellen fellebbezéssel élt. Király József ölbői körjegyzőnek az ügyben 1935. június 14-én a sárvári főszolgabíróhoz írt, a képviselőtestület egyhangú határozatának jóváhagyását, és a személyeskedésből eredő fellebbezés elutasítását kérő levele, tömören a következőképpen világítja meg az ügy valós hátterét, tényleges mozgatórugóját. „Kovács Antal mint a nyilaskeresztes párt ölbői szervezője, csupán Ungár elleni ellenszenvből, kivel állandóan pereskedik, fellebbezte meg a határozatot. Az elkerített terület ugyanis Ungár Jakab ablakai alatt van, s így a kerítés miatt nem lehet az ablakokat oly könnyen megközelíteni és nyilaskeresztes jelvényekkel beragasztani, ami eddig gyakran megtörtént.”⁴³ Vas vármegye törvényhatósági kisgyűlése a Kovács által fellebbezéssel megtámadott községi képviselőtestületi határozatot 1935. július 8-án megtartott rendes gyűlésén vette tárgyalás alá, ahol végül a képviselőtestület határozatát jóváhagyta, „mert a községi szépítészeti szempontok a terület átengedését indokolják.”⁴⁴ A kisgyűlés véghatá-

⁴² MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Király József ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1935. június 14., Ölbő

⁴³ Uo.

⁴⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Vas vármegye törvényhatósági kisgyűlésének 7797/1935. sz. véghatározata

rozata ellen felülvizsgálati kérelem lehetőségével élve Kovács Antal – a döntést nem lévén képes elfogadni – „magasabb szintre” vitte tovább az ügyet. A törvényhatósági kisgyűlés véghatározata ellen beadott fellebbezését további eljárás céljából az ölbői körjegyző augusztus 12-én kelt levelével terjesztette be a sárvári főszolgabíróhoz,⁴⁵ akitől rövidesen, a hivatali útnak megfelelően, Vas vármegye alispánjához, majd a belügyminiszterhez került a felülvizsgálati kérelem.⁴⁶ Kovács Antal a belügyminiszterhez intézett kérelmét érdemes szó szerint is idézni.

„M. Kir. Belügyminiszter Úrnak
Budapest
Kegyelmes Uram

Vasvármegye törvényhatóságának kisgyűlésén hozott 7797/1935. számú véghatározata ellen felülvizsgálati kérelemmel fordulok a Nagyméltóságú Belügyminiszter Úrhoz méltóztatásuk felülvizsgálni Ölbő község képviselőtestületének, úgy a Vasvármegye törvényhatóságának döntését, azért mert Ungár Jakabnak (nagybérlő) a képviselőtestület által a községünk területéből átengedett terület által községünk békéje fel van dülva, azért mert Ungár Jakab által huzatott kerítés utcafrontra meg nem felelő, harctéri tüskés dróttal van bekerítve a gyalogjárdán közlekedő személyeknek úgy a ruházatuk, mint testi épségük veszélyeztetve van, és semmi értelme nincs annak, hogy ott virágos kert létesíttessék, sőt hátrányára van a községnek és a levante intézménynek, mert a levették ott gyülekeztek a

⁴⁵ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Király József ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójának, 1935. augusztus 12.

⁴⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. A Sárvári járás főszolgabírójának levele Vas vármegye alispánjának, 1935. augusztus 22.

kivonuláshoz és a községi képviselőtestület elfogultan határozott akkor, amikor 1 pengő évi bérért odaadta azon területet.

Kérem a nagyméltóságú Belügyminiszter urat megsemmisíteni úgy Ölbő község képviselőtestületének, mint Vasvármegye törvényhatóságának határozatát, hadd álljon vissza községünk nyugalma mi bízunk nagyméltóságod magyar faj szeretetében.

Tisztelettel:

Kovács Antal
Ölbő község képviselőtestületének tagja⁴⁷

A fentieket olvasva nem csodálkozhatunk azon, hogy a sárvári főszolgabíró, alispáni felhívásra,⁴⁸ a felülvizsgálati kérelemben foglaltakra nézve felvilágosító jelentést kért Ölbő község körjegyzőtől.⁴⁹ Király József ölbői körjegyző levelét – minden további magyarázat helyett – ugyancsak érdemes szó szerint idézni.

„719/1935. szám
Főszolgabíró Úr!

2817/1935. számú rendeletre a kisgyűlési véghatározat kapcsán kiadott fellebbezést tisztelettel betérjesztem.

Egyben jelentem, hogy a virágoskert céljaira átengedett terület képviselőtestületi tárgyalás[a] alkalmával 10 képviselőtestületi tag volt jelen, a terület átengedése egyhangú határozattal történt. Ezen képviselőtestületi gyűlésen azonban panasztévív

Kovács Antal képviselőtestületi tag nem jelent meg, pedig itt módja lett volna az általa vélt sérelmeket előadni, s a képviselőtestületet esetleg más határozat hozatalra bírni. Tudta azonban, hogy ez teljesen céltalan lett volna, mert a képviselőtestület nem személyeskedik, hanem ettől függetlenül hozza meg határozatait. A felülvizsgálati kérelemben felhozottak a valóságnak nem felelnek meg, mert a terület átengedése miatt a község békéje megzavarva nincs, a kerítés tüskés dróttja a gyalogjárdán közlekedőknek sem testi épségét, sem ruházatát nem veszélyezteti, annál kevésbé, mert a kérdéses kerítés előtt alig van közlekedés. A leventék gyülekezése, illetve sorakozása a tűzoltó-szerház előtt történik, – ahol felszerelésük van és a szerház előtt egy sokkal nagyobb és megfelelő terület áll rendelkezésre – s így a levente intézmény a telek átengedése miatt semmiféle kárt nem szenved.

Úgy a fellebbezés, mint a panasz tisztán személyi kérdés, és nem községi érdekből adatott be.

Ölbő, 1935. szeptember hó 27-én

Király József
körjegyző⁵⁰

A személyeskedéstől sem mentes, egyéni ellentétek gerjesztette ügyet végül a belügyminiszter 1936. április 7-én hozott 11284/1935. IV/b. számú véghatározata zárta le, amely a felülvizsgálati kérelmet elutasította, azzal az indokkal, hogy Vas vármegye törvényhatósági kisgyűlésének véghatározata jogszabályt nem sért.⁵¹ Ölbő község képviselőtestülete határozata, hogy a

⁴⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Kovács Antal felülvizsgálati kérelme a M. Kir. Belügyminiszterhez, 1935. augusztus

⁴⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Vas vármegye alispánjának levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1935. szeptember 18., Szombathely

⁴⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. A Sárvári járás főszolgabírójának levele Király József ölbői körjegyző részére, 1935. szeptember 23., Sárvár

⁵⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Király József ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1935. szeptember 27., Ölbő

⁵¹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1918/1936. Vas vármegye alispánjának levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1936. április 14., Szombathely

községi területből 25-30 négyszöglet Ungár Jakabnak virágoskert létesítésére átengedjen, jogszerű volt.

Az MNSzP ölbői kerületébe tartozó falvak több alkalommal is nyilas gyűlések helyszínéül szolgáltak. A párt 1935. szeptember 29-én Festetics Sándor részvételével Ivánegerszegen és Kenézen tartott népgyűlést, amely után a „Vezértestvért” Kovács Antal ölbői kerületvezető látta vendégül ebédre otthonában.⁵² 1935. október 13-án Ölbő volt az MNSzP nyilvános kerületi gyűlésének helyszíne.⁵³ A rendezvényen Ölbő lakosságán kívül felvonult Sárvár, Rábasömjén, Rábabogyoszló, Pósfá, Felsőpaty, Répcelak, Jákfa, Ivánegerszeg, Hegyfalva, Bő, Szeleste, Gór, Vasvár, Rábahidvég, Iván, Egyházásfalva nemzeti szocialista szervezeteinek küldöttsége – tudósított az újság. A népgyűlés szónokai a „Vezér” – Festetics Sándor – képviselőtestületében Festetics Ernő (1915-?), Hegedüs Béla I. Cs. főnök és Lányi Károly főosztályvezető voltak. Festetics Ernő, Festetics Sándor fia, többek között a „nemzetközi tőke előnybe részesülése miatt” emelt szót. A beszédeket követően „a gyűlés rendjét biztosító I. Cs. csoport Németh Antal vasvári egységvezető vezetésével elvonult az I. Cs. főnök és a kíséretében lévő testvérek előtt.”⁵⁴ A gyűlés után rövid vezetőségi értekezletet tartottak a vidék összes vezetője részvételével.⁵⁵

A következő népgyűlést 1936. szeptember 20-án, Szele István vendég-

lőjének zárt udvarában szándékozta megtartani az MNSzP ölbői szervezete. A tervezett rendezvényen felszólalt volna gróf Festetics Sándor országgyűlési képviselő, Urbanovics Ottó, Mayer Mihály, Meskó Zoltán (1883–1959), dr. Dücső Jánosné, Besenyei István és Lányi Károly.⁵⁶ Kérésüket a sárvári főszolgabíró elutasította, mivel a községben gyermekbénulásos megbetegedést alapítottak meg, aminek tovaterjedését megelőző óvintézkedések sikerét veszélyeztethette volna a környező falvak nagy számban megjelenő lakossága.⁵⁷

A faluban a gyermekbénulásos megbetegedés rövid időn belül megsűnhetett, mivel október 4-ére, a korábbi kérelmükben megnevezett helyszínen, nagyrészt azonos előadókkal, ezúttal zászlóavató politikai népgyűlést jelentettek be.⁵⁸ Az ünnepélyvel egybekötött gyűlés megtartását a főszolgabíró elutasította, azzal az indokkal, hogy az egyes politikai szervezetek a párt jellegét külsőleg is kifejező zászló használatára jogosítva nincsenek.⁵⁹ Megismételt kérelmüket a gyűlés zászlóavatás nél-

⁵⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 3142/1936. A Festetics Sándor gróf vezetése alatt álló MNSzP Ölbői Szervezete nevében Kovács Antal, Tucai Sándor, Eredics János és Grubánovits Sándor kérvénye a Sárvári járás főszolgabírójához az Ölbőn megtartandó népgyűlés engedélyezése tárgyában, 1936. augusztus 16., Ölbő.

⁵⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 3142/1936. A Sárvári járás főszolgabírójának véghatározata, 1936. szeptember 3., Sárvár.

⁵⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 4070/1936. A Festetics Sándor gróf vezetése alatt álló MNSzP Ölbői Szervezete nevében Kovács Antal, Szele István, Eredics János, Szele József és Grubánovits Sándor kérvénye a Sárvári járás főszolgabírójához az Ölbőn megtartandó zászlóavató politikai népgyűlés engedélyezése tárgyában, 1936. szeptember 15., Ölbő.

⁵⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 4070/1936. A Sárvári járás főszolgabírójának véghatározata, 1936. szeptember 22., Sárvár.

⁵² Nemzeti szocialista népgyűlések Vas megyében. = Új Barázda (továbbiakban: ÚJB), 1935. okt. 6. 7. p.

⁵³ A vas megyei Ölbőn 1935. október 18-án nyilvános népgyűlést tart a M. N. Sz. P. ... = ÚJB, 1935. okt. 13. 7. p.

⁵⁴ Nagysikerű kerületi gyűlés a vas megyei Ölbő nagyközségben. Festetics Ernő testvér hatalmas beszéde a nemzetközi tőke előnybe részesülése miatt. = ÚJB, 1935. okt. 20. 4. p.

⁵⁵ Uo.

kül történő megtartására, az időközben megjelent és a gyűlési tilalmat elrendelő 1936. évi 5800. M. E. számú rendeletre való tekintettel, Kovács Antal a szolgabíró előtt megjelenve visszavonta.⁶⁰

A helyi nyilasvezető 1937 áprilisában hallatott ismét magáról, amikor az ügyészség vádat emelt ellene a csendőrség törvényes rendelkezései elleni elégedetlenségre való felhívás miatt, a törvényszék pedig 30 pengő pénzbüntetésre ítélte ennek folyománnyaként. A büntetés alapjául szolgáló cselekmény sajtónyilvánosságot is kapott. Eszerint Szanyi József ölbői földműves lopási ügyben idézést kapott az ölbői csendőrségre. Odafelé menet összefutott Kováccsal, aki azt mondta neki, hogy a község házára menjen, ne a csendőrségre, mert a csendőröknek nincs joguk a község házában kívül, bizalmi férfiak nélkül tanúkat kihallgatni. A szót tett követte, mindketten a község házára mentek, ahol Kovács jegyzőkönyvet fogalmazott, amelyet a belügyminiszternek akart küldeni.⁶¹

Az Ölbőn 1937. június 6-án megrendezésre került következő nyilas gyűlésen gróf Festetics Sándor személyesen is részt vett egy olyan beszédet tartva, amely kisebb indulatot gerjesztve a sajtó érdeklődését is felkeltette. Abban ugyanis – az időközben elhunyt Osztovics József helyét betöltő, többek között szociális, de politikai ügyekben véleményét már kerkaszentmiklósi plébánossága idején is sajtónyilvánosan gyakran határozottan kifejtő, Kóbor István (1887–1969) plébános megfogalmazásában – a politikai támadást inté-

zett a katolikus egyház ellen, Közi Horváth Józsefnek (1903–1988), az Actio Catholica országos titkárának „Nemzetiszínű pogányság” című röpiratát elemezve az egyházat sértő kijelentéseket tett. Beszédében a nyilas pártvezető úgy fogalmazott, hogy: „a füzetről itt, Ölbőn szerzett csak tudomást, s hogy nemzetiszínű pogányok alatt őket értik, nyilasokat”,⁶² majd kommentálta Közi Horváth írásának egyes fejezeteit. A nyilasvezér beszéde Kóbor plébánost az állításokat visszautasító erélyes nyílt levél megírására indította. A Nyugatmagyarország c. lap a következőképpen számol be az esetről. „Mint ismeretes, a vas megyei nyilasok egyik főfészeke Ölbő község, ahol Festetics Sándor gróf nyilasvezér is többször megfordult. Legutóbb is gyűlést tartott és beszédet mondott Ölbőn, amelyre Kóbor István ölbői plébános válaszolt az egyik sárvári röplapban. Kóbor István plébános válaszában többek között ezeket írja: *Megdöböntő és megbotránkoztató egy tiszta katolikus községben egy katolikus vallású főúrtól hallani, az egyházat rágalmazni, hogy a katolikus egyház indította el a harmincéves háborút és azért ragadott kardot, hogy erőszakkal kényszerítse a protestánsokat az egyház kebelébe. Ezt, a történelem totális nem ismeretét, tudatlanságon alapuló megállapítást tisztelettel vissza kell utasítanunk. Nincs okom, – írja végül – hogy nyilas híveimet eddigi megismerésem szerint elítéljem, de tartozom nekik a felvilágosítással és hiszem, hogy az ilyen félrevezetések után kiábrándulnak a nyilas mozga-*

⁶² Egy katolikus pap éleshangú röpirata Festeticsék ellen. = Esti Kurír (továbbiakban: EK), 1937. aug. 25. 7. p.; Az esettel kapcsolatban lásd még: Válasz Festetics Sándor gróf katolikusellenes támadására. = Magyarország, 1937. júl. 27. 7. p.; Kóbor apátplébános éleshangú cikkében utasítja vissza gróf Festetics Sándor történelemhamisításait. = Pesti Napló, 1937. júl. 27. 3. p.; Az ölbői plébános válaszol Festetics Sándornak. = ZmÜ, 1937. júl. 29. 1. p.

lomból, amelybe jóakarattal kapcsolódtak bele és rá fognak eszmélni, ha a Fővezér kapujára nincs is kifüggesztve, hogy „harapós kutya”, mégis csak neki kellene megkezdenie a szociális bajok orvoslását nagybirtokainak feldarabolásával és nem másra hagyni.”⁶³ A plébános nyílt levelére a Szombathelyen megjelenő „Nyilaskereszt” című pamfletben hasonlóan éles tónusban válaszoltak a mozgalom hívei. Ezt a plébános „Harc az igazságért” címmel megjelenő nyílt levélben utasított vissza, megfogalmazva többek között: „Általában tehát kimondom meggyőződésemet: a magyar nemzeti szocializmussal szemben éppen azért vagyok tele aggodalommal, azért látok benne veszélyt, mert balra kanyarodik, mert minden kardcsörtető hitvallásuk mellett is újságjaiknak egyetlen egy elitélő szavuk sincs a német nemzeti szocializmus vallásellenes törekvéseivel szemben. ... Sőt, annyira mennek a rokonszenvedésbe, hogy védelmükbe veszik, hogy ott nincs pap- és vallásüldözés. Így mernek írni! Így képmutatószkodnak! Így akarják a népet félrevezetni. A »Stürmer« című német lap folyó évi július 12-i száma a legnagyobb fokban istenkáromlással vádolja meg azért, mert iskoláikban az ószövetségi bibliát is tanítják, amelyben az istenfélő két zsidó nő, Eszter és Judit a Boldogságod Szűz Mária előképeiként szerepel. A két zsidó nőt olyan jelzővel látja el az a lap, hogy még a legutolsó utcai söpredék nő is bírósághoz menne érte. Íme, a Szűz Anya előképeiről így mernek írni – folytatja tovább Kóbor István plébános nyílt levele. ... Nem vallásüldözés ez?”⁶⁴ Az idézett cikk kivül a plébános ezidőtájt több más írásában is elítélte a szélsőjobboldali, fasiszta politikai pártot és annak vezérét,

⁶³ Kóbor ölbői plébános visszautasítja Festetics gróf – nyilasvezér alaptalan vádjait. = Nyugatmagyarország, 1937. júl. 26. 2. p.

⁶⁴ Egy katolikus pap éleshangú röpirata Festeticsék ellen. = EK, 1937. aug. 25. 7. p.

Festetics Sándort.⁶⁵ Az eredetileg május 30-ra tervezett⁶⁶, majd új időpont kérévényezése után június 6-án⁶⁷, a Hangya vendéglő zárt udvarán megtartott politikai népgyűlést a sárvári főszolgabíró első körben nem engedélyezte. A nemzeti szocialisták kérelmét elutasította, mert „... a Sárvári járásban, illetve a járás több községében, főként Sárvár nagyközségében uralkodó nagymérvű munkanélküliség következtében minden olyan mozzanattól, ami a lakosság körében bizonyos fokú nyugtalanságot kelthet, tartózkodni kell. Mint-hogy pedig a politikai és gazdasági kérdéseket tárgyaló népgyűlések rendezése az ilyen nyugtalanságnak feltétlenül előidézői lehetnek, a kérelmet elutasítanom kellett. A munkanélküliség megszűnésével, illetve csökkenésével, ami a nyári gazdasági munkálatok megindulásával kezdődik, a fentebb vázolt körülmények már fenn nem forognak, s így a kérdéses munkálatok megindulásáig népgyűlések tartása közrendészeti szempontból mellőzendő.”⁶⁸ Fellebbezésüknek az alispán azonban helyt adott, engedélyezve a népgyűlés megtartását, mivel „Ölbő községet önálló gazdák, gazdasági munkások és mezőgazdasági napszamosok lakják és így az előrehaladott gazda-

⁶⁵ Kóbor István: Visszhang Pehm prelátusnak gróf Festetics Sándornak adott válaszára. = Vvm., 1937. okt. 10. 2. p.; Mi van a Festetics-párt tagsági díjaival? = Magyarország, 1937. okt. 13. 3. p.; Kóbor István: Széljegyzet. = ZmÜ, 1937. okt. 16. 1-2. p.

⁶⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2057/1937. A Festetics Sándor gróf vezetése alatt álló MNSzP Ölbői Szervezete nevében Tuczai Sándor, Szele Géza, Grubánovics Sándor és Kovács Géza kérvénye Ölbőn megtartandó népgyűlés engedélyezése tárgyában a Sárvári járás főszolgabírójához, 1937. május 3., Ölbő.

⁶⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2057/1937. Kovács Antal bejelentése a Sárvári járási főszolgabírói hivatalban a népgyűlés időpontjának áthelyezéséről, 1937. május 29., Sárvár.

⁶⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2057/1937. A Sárvári járás főszolgabírójának véghatározata, 1937. május 13., Sárvár.

sági munkálatokra való figyelemmel... munkanélküliség ott annyira enyhült, hogy csaknem megszűntnek tekinthető. Ennélfogva a népgyűlés engedélyezésének ténye mellett az I. fokú rendőrhatalóság joga és kötelessége, hogy a gyűlés zavartalanágát biztosítsa...⁶⁹ A gyűlés, mint láttuk, teljesen rendben, minden zavaró incidens nélkül folyt le. A rendezvényen Festetics Sándor mellett felszólalt még Besseney István dégi lakos is. Előbbi az MNSzP programját ismertette általánosságba, az utóbbi beszéde szintén ezen tárgy körül forgott. A gyűlést megnyitotta és bezárta Kovács Antal – szolt a fősztolgabírói jelentés.⁷⁰

Közi Horváth röpiratának bírálata nyomán az ölbői plébános és a nyilasok között kibontakozó sajtópolémiaival párhuzamosa helyben persze tovább zajlottak a „nyilas hétköznapiak”. A 1937. július 17-én történt, hogy a község egyik kocsmájában mulatozó legények zárórát követően a csendőrségi épület elé vonultak, ahol hangos jelenet játszódott le. A legénycsoport karókkal, botokkal felszerelve szidalmazta a „kakastollásokat”. Az őrsován tartózkodó Török Lajos ügyeletes csendőr igyekezett a hangoskodók között rendet teremteni, mire amazok karókkal támadtak a csendőrré, akit ütlelni kezdtek. Török védekezésül kardot rántott, a kialakuló dulakodásban hasba szúrta Eredics Vincét, miközben maga is súlyos sérüléseket szenvedett. Mindkettőjüket kórházba szállították. A csendőrségi nyomozás során letartóztatták Puklér Géza és Simon Miklós ölbői, valamint Kóbor János ostffyasz-

⁶⁹ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Közig. ir. 2057/1937. Vas vármegye alispánjának véghatározata, 1937. május 24., Szombathely.

⁷⁰ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Közig. ir. 2057/1937. A Sárvári járás fősztolgabírójának Vas vármegye alispánjának tett jelentése, 1937. június 9., Sárvár.

szonyfai legényeket. Eljárás indult ellenük, és a súlyosan sérült Eredics Vince ellen is, csoportosan elkövetett hatósági közeg elleni erőszak címen, miközben a sajtó szerint felmerült a gyanú, hogy nyilaskeresztes bujtogatás áll a támadás mögött,⁷¹ ahogy az a feltevés is megfogalmazódott, hogy a faluban ezidőtájt kiemelkedően nagy számban előforduló tüzesetek⁷² szintén nyilas izgatások következményei lehetnek.⁷³ Hogy az izgatás gyanúja beigazolódott-e, arra vonatkozóan nincsen adat, de a három ölbői gyanúsított közül ketőt letöltendő fogházra ítélték.⁷⁴

⁷¹ Véres éjszakai összetűzés Ölbő községben. = Friss Újság (továbbiakban: FÚ), 1937. júl. 14. 7. p.; Véres összecsapás a csendőr és duhaj falusi legények között Ölbőn. = Dunántúli Néplap (továbbiakban: DN), 1937. júl. 17. 15. p.; Megtámadták a csendőröket egy vasmegeyi falu legényei. = Magyarország, 1937. júl. 18. 2. p.; Három letartóztatás az ölbői véres támadás ügyében. = FÚ, 1937. júl. 18. 10. p.; Letartóztatták a csendőrök ellen tüntető ölbői legényeket. = DN, 1937. júl. 24. 13. p.; Nyilaslegények véres támadása egy csendőrőr ellen. Politikai bujtogatás Vasvármegyében. = Oroszázi Friss Hírek, 1937. júl. 18. 5. p.; Nyilaskeresztesek támadása a falusi csendőr ellen. = Kanadai Magyar Munkás, 1937. aug. 5. 2. p.

⁷² Az 1930-as években a településen előforduló tüzesetekkel kapcsolatban lásd: *Pup Csilla: Modernizáció „kerülőúton”*. Mi állhatott az ölbői sorozatos tüzesetek hátterében a 30-as években. = Vasi Szemle (továbbiakban: VSZ), 2019. 1. sz. 99-114. p.

⁷³ „Ölbő község arról nevezetes, hogy alig van az országban még egy hely, ahol olyan gyakran volnának tüzek, mint itt. A feltevés az, hogy ezek a tüzesetek is a nyilas izgatások következményei, a nyomozás ebben az irányban többízben terhelő adatokat produkált. A csendőrség most azt kutatja, hogy a legutóbbi tüntetés és a nyilas izgatások között nincs-e közelebbi összefüggés.” Felbujtogatott legények véres támadása egy csendőrőr ellen. = Délmagyarország, 1937. júl. 18. 4. p.

⁷⁴ 1938-ban Puklér hatósági közeg elleni erőszak és súlyos testi sértés végett 4 hónapnyi, Eredicsét az utóbbi végett 3 hónapnyi fogházra ítélték. MNL VaML Szombathelyi Törvényszéki Börtön iratai. Börtöntörzskönyv 490/1938., 14/1939.

Kovács Antalt 1937. november 8-án izgatás büntette miatt ítélte pár hónapnyi fogházbüntetésre a szombathelyi törvényszék⁷⁵, amiért 1937. október 3-ának délutánján Alsószelestére, gróf Festetics Sándor vezetésével megtartott nyilaskeresztes gyűlésre igyekezvén, a gyakorlótér mellett elhaladva, a gyakorlatozásra összegyűlt ölbői levante köteles ifjúságot nyilas gyűlésre hívta.⁷⁶ „A következő szavakat intézte a gyakorlatra kivonult levantehez: Bátorság! Miért vonultok most ki? Ki adott erre parancsot? Micsoda piszkosság, mocskosság a levanteket ilyenkor itt tartani! Gyertek Szelestére, a gyűlésre! Gyertek, hagyjátok itt a gyakorlatozást!”⁷⁷ Kovács az ítélet ellen szokásához híven fellebbezett, amivel a felmentés helyett csak annak némi súlyosbítását érte el.⁷⁸

Nem kellett sokáig várni a nyilas vezető újabb sajtórendészeti kihágására sem. A szombathelyi törvényszék még meg sem hozta ítéletét az izgatás büntetésével vádolt Kovács ügyében, amikor az ölbői csendőrőr 1937. október 16-án ismét feljelentést tett ellene. Az ügyet megelőzően 1937. október 11-én kelt 2420/1937 sz. végzésével a szombathelyi törvényszék vizsgáló bírāja elrendelte a Festetics-féle MNSzP kiadásában megjelenő „A liberalizmus a kommunizmus melegágya” és „A kommunizmus a zsidó faj uralma” című röpiratok elkobzását, ahol azok terjesztését megfigyeltél, ott házkuta-

⁷⁵ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Közig. ir. 1059/1940. A győri királyi ítélőtábla B. I. 28/1938/7. sz. ítélete, 1938. február 10., Győr.

⁷⁶ Aki nyilas gyűlésre hívta a levanteket. = Népszava, 1937. nov. 10. 9. p.; Izgatásért nyolchónapi börtönre ítélték egy nyilaskeresztes gazdát. = Pesti Hírlap, 1937. nov. 10. 13. p.

⁷⁷ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Közig. ir. 1059/1940. A magyar királyi kúria B. I. 1009/1938/9. sz. ítélete, 1938. május 25., Budapest.

⁷⁸ Uo. Kovács az ítélet ellen a győri ítélőtáblánál, majd a kúriánál fellebbezett, büntetését 4 hónapra emelte fel a kúria.

tás tartását is engedélyezte a nyomtatványok kézre kerítése végett. Az ölbői csendőrőr november 12-ére virradóra észlelte, hogy a községben egyes lakóházak kapuira és falaira az elkobozni rendelt „A kommunizmus a zsidó faj uralma” című röpiratok lettek ismeretlen személyek által kiragasztva, ezért azok terjesztőinek felkutatására az őr járőre nyomozást indított. A gyanú persze hamarosan Kovácsra terelődött. A csendőrjárőr november 15-én „bizalmasan arról értesült, hogy a röpiratokat a nemzeti szocialista párt ölbői vezetője, Kovács Antal ... ölbői lakos, földműves terjeszti, esetleg valaki útján terjeszti”.⁷⁹ Még aznap a gyanúsított lakásán megtartott házkutatás során 63 db fent nevezett röplapot és 7 db azonos című kisebb felragaszt foglaltak le.⁸⁰ A nyilasvezető beismerte, hogy a kérdéses röpiratokból több példány is volt nála, annak többségét azonban már továbbította, illetve kiosztotta a párt hívei között. Hogy szétosztás és kiragasztás végett kinek adta át, és azokat a községben ki ragasztotta ki, azt nem volt hajlandó elárulni. Mivel a röpiratok utcai terjesztésére hatósági engedéllyel nem rendelkezett,⁸¹ rendőri büntetőeljárás indult ellene. Kovács az október 29-ére kitűzött tárgyaláson a sárvári fősztolgabíró előtt nem jelent meg.⁸² Egy nappal korábban annak november 13-ára történő elhalasztását kérte, mondván, bizonyítékait addigra be tudja szerezni.

⁷⁹ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Kihág. ir. 995/1937. M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őr feljelentése, 1937. október 16., Ölbő.

⁸⁰ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Kihág. ir. 995/1937. Jegyzék Kovács Antal ölbői lakostól őrizetbe vett tárgyakról, 1937. október 15., Ölbő.

⁸¹ MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Kihág. ir. 995/1937. M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őr feljelentése, 1937. október 16., Ölbő.

⁸² MNL VaML Sárvári jár. fősztolg. Kihág. ir. 995/1937. Sárvári járás fősztolgabírójának levele a szombathelyi királyi ügyészségnek, 1937. október 29., Sárvár.

Kérte egyúttal, hogy az ügyben tanúként idézzék be és hallgassák ki gróf Festetics Sándor országgyűlési képviselőt, mint az MNSzP vezérét.⁸³ Hogy ez utóbbira sor került volna, annak iratokban nincs nyoma. Az újabb tárgyaláson a főszolgabíró további nyomozás lefolytatására kérte az ölbői csendőrpáncsnokságot, mert úgy ítélte meg, hogy semmiféle pozitív adat nem merült fel arra nézve, hogy Kovács a röplapokat az utcán vagy a házaknál terjesztette volna. A kihallgatott tanúk sem tudtak bizonyítékot szolgáltatni, Kovács pedig azt állította, a fent említett röpiratot az őrizetbe vétel előtti este kapta, így fizikai ideje sem lett volna azokat terjeszteni.⁸⁴ Az ölbői őr szeptember 20-án kelt jelentése szerint „a gyanúsítottnak a tárgyalás alkalmával tett azon védekezése, hogy az őr járőre által lefoglalt ... röpiratokat, a lefoglalás előtti napon, vagyis október 14-én kapta postán nem helytálló, mert az őr bizalmas megfigyelése szerint Kovács ... a röpiratot már október 12-ike előtt kapta, így azokat ő már 12-én virradóra terjeszthette, bár tetten érni nem sikerült. Hogy a röpiratok Kovács Antal útján lettek terjesztve, azt az is valószínűvé teszi, hogy az őr megfigyelése szerint már 12-ike előtt, amikor Kovács címére nyomtatvány csomag érkezett, azon éjjel egyes házak falain és udvaraiban bedobálva röpiratok találtak. Ezen röpiratok a megérkezés sorrendjében kerültek kiosztásra. A első héten „A liberalizmus a kommunizmus melegágya”, a második héten „A kommunizmus a zsidó faj uralma”, a harmadik héten „A kommunizmus rabszolgasors, de csak a dolgozók számára”, a negyedik héten „A gyávák sorsa a rabszolgaság” és az ötödik héten „Vállassz! Középút nincs!” című szöveggel. Az őr megállapítása szerint a nemzeti

⁸³ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Kovács Antal levele a Sárvári járás főszolgabírójának, 1937. október 28., Ölbő.

⁸⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Sárvári járás főszolgabírójának levele az ölbői csendőrpáncsnokságnak, 1937. november 8., Sárvár.

szocialista szervezkedéssel kapcsolatos összes röpiratok kizárólag Kovács Antal címére érkeznek Ölbőre, így csak annak az útján kerülhetnek szétesztásra is, de hogy Kovács azokat kívül osztatja szét az eddigi megfigyelés során nem volt megállapítható.”⁸⁵ A fent idézett jelentés elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy Kovácsot a december 28-án megtartott tárgyaláson – annak átlátszónak tűnő védekezése és tagadása ellenére is – elítéljék sajtórendészeti kihágás elkövetése miatt. Tekintettel arra, hogy korábban már két alkalommal büntetve volt hasonló cselekmény elkövetéséért, a főszolgabíró magasabb büntetési tétel alkalmazását tartotta indokoltnak, 30 pengő pénzbüntetésre ítélte őt.⁸⁶ Kovács az ítéletbe ez alkalommal sem nyugodott bele persze. Már másnap, felmentését kérve, megfellebbezte az alispánnál az elsőfokú ítéletet.⁸⁷ Ártatlanságát hangoztatva felpanaszolta: „A fentebb említett röpirat terjesztést ha én tényleg elkövettem volna, csak átlátszóan, a Főbíró Úrnak az ítélet kihirdetésekor mondta meg kellett büntetnem mert ön az ölbői M.N.Sz. Párt vezetője csak ön terjeszthette. ... Méltóságos Alispán Úr engem minden bizonyíték, illetve bebizonyítás nélkül büntetett meg a Főszolgabíró Úr. Méltóságos Alispán Úr vagy már az is elégséges, hogy Kovács Antalról van szó akár bűnös akár nem mert Nyilas röpiratokról van szó büntetni és büntetni kell.”⁸⁸ Vas vármegye alispánja, mint másodfokú rendőri

⁸⁵ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. M. kir. szombathelyi III. csendőrkörület Ölbői őr jelentése, 1937. november 20., Ölbő.

⁸⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Sárvári járás főszolgabírójának ítélete Kovács Antal sajtórendészeti kihágási ügyében, 1937. december 28., Ölbő.

⁸⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Kovács Antal levele a Sárvári járás főszolgabírójának, 1937. december 29., Ölbő.

⁸⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Kovács Antal levele (fellebbezés) a Vas vármegye alispánjának, 1937. december 29., Ölbő.

büntetőbíró az elsőfokú ítéletet helyben hagyta.⁸⁹ Ebbe beletörödni nem tudván Kovács ismét – ezúttal már harmadfokon a belügyminiszternek címezve – fellebbezést fogalmazott, kérve a főszolgabírónak új eljárás lefolytatására történő utasítását, hangsúlyozva, „hogy semmi féle bizonyítékot ellenem fel nem tudtak hozni csak éppen azt, hogy én vagyok az Ölbői Magyar Nemzeti Szocialista Párt vezetője.”⁹⁰ A fellebbezeli határidő letelte után beadott fellebbezését a főszolgabíró elutasította.⁹¹ Nem meglepő, hogy Kovács ez alkalommal is apellált a verdikt ellen, az alispán azonban a főszolgabírói döntését ez alkalommal is jóváhagyta.⁹² Hogy behajtsák Kovácsot a bírságot, 1938 augusztusában Ölbő község előjárósága a pénzbüntetés értékének megfelelő mennyiségű búzát foglalt le tőle, majd árverést hirdettek ingóságaira, ami újabb fellebbezési „lavínát” indított el Kovács részéről, ezúttal a pénzügyi hatóságokhoz. Beadvány kelt az adóügyi hatósághoz, az m. kir. adóhivatalhoz, a pénzügyminiszterhez.⁹³ Végül a 30 pengő pénzbüntetésnek 6 napi elzárásra való átváltoztatásáról hozott végzést a sárvári főszolgabíró, aminek letöltésére 1940. április 22-én kellett volna

⁸⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Vas vármegye alispánjának ítélete Kovács Antal ölbői lakos sajtórendészeti kihágása tárgyában, 1938. január 26., Szombathely.

⁹⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Kovács Antal levele (fellebbezés) a M. kir. belügyminiszternek, 1938. március 26., Ölbő.

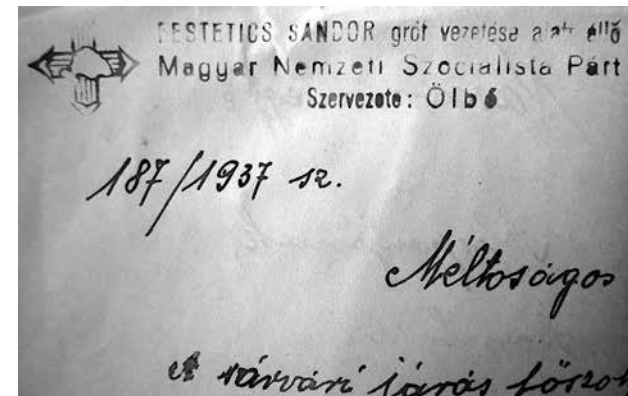
⁹¹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Sárvári járás főszolgabírójának végzése Kovács Antal fellebbezése ügyében, 1938. április 10., Ölbő.

⁹² MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Vas vármegye alispánjának végzése Kovács Antal ölbői lakos sajtórendészeti kihágása tárgyában, 1938. május 10., Szombathely.

⁹³ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Király József ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1938. október 10., Ölbő.

A Magyar Nemzeti Szocialista Párt ölbői kerülete körbélyegzője
(MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Köz. ir. 2057/1937)

A Festetics Sándor gróf vezetése alatt álló Magyar Nemzeti Szocialista Párt ölbői szervezetének hosszúbélyegzője
(MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Köz. ir. 2057/1937)

jelentkeznie Kovácsnak, de kérvényezte ennek elhalasztását 3 havi időtartamra.⁹⁴

Kovács Antalnak, mint a Festetics-féle nemzeti szocialista párt helyi csoportja vezetőjének, a tevékenységét az ölbői csendőrorsz folyamatossan figyelemmel kísérte. 1938. március 15-én a szombathelyi ügyészségnek tett jelen-

⁹⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 995/1937. Kovács Antalnak a Sárvári járás főszolgabírójához intézet kérelme, 1940. április 18., Ölbő.

tése szerint Kovács hatósági engedély nélkül Ölbő községben és környékén a debreceni Beke nyomdában előállított „Mit várhat a magyar állampolgár a nemzeti szocializmustól a régi rendszerrel szemben?“, valamint egy hamburgi nyomdából származó „Mit akar Németország? (Hitler Adolf beszédének kivonata, melyet a hatalom átvételének négyéves évfordulója alkalmából a birodalmi gyűlésen tartott)“ feliratú röpiratokat terjesztett.⁹⁵ Mivel az ügy szála Debrecenbe „vezettek“, a szombathelyi ügyészség további eljárás végett illetékességből azt az ottani ügyészségnek adta át.⁹⁶ Onnan a röplap debreceni felelős kiadója ellen izgatás büntette miatt lefolytatott nyomozás megszüntetése után az eljárás Kovács Antal engedély nélküli röplapterjesztési ügyében ismét Szombathelyre került vissza.⁹⁷ A hitfelekezeti elleni izgatás miatti nyomozást az ügyészség végül bűncselekmény hiányában megszüntette, de sajtórendészeti kihágás elkövetése miatt ügye a Sárvári járási főszolgabíróhoz, mint illetékes rendőri büntetőbíróhoz került 1938 júliusában.⁹⁸ Kovács 1938. október 1-jétől kezdődően éppen 4 havi börtönbüntetését töltötte a szombathelyi ügyészségen,⁹⁹ talán ez-

zel magyarázható, hogy ellene csak az 1939. év elején folytatódott tovább az eljárás. 1939 februárjában a főszolgabíró további nyomozásra szólította fel az ölbői csendőrőrsöt annak tisztázására, hogy Kovács a kérdéses röpiratokat ténylegesen terjesztette-e házról-házra járva, vagy milyen módon történt azok szétosztása.¹⁰⁰ Kovács azt beismerte korábban, hogy a röplapokat párthívei között terjesztette, azonban, hogy ezt házról-házra járva tette-e, vagy a párt helyiségében osztogatta a propagandaanyagokat, és kinek adott belőlük, arról sem akkor, sem az újabb nyomozás során nem nyilatkozott. Ellene tanúskodni senki nem volt hajlandó. Mivel újabb bizonyító adatot nem sikerült beszerezni,¹⁰¹ sajtórendészeti kihágási ügyében bizonyítékok hiányában 1939. április 12-én felmentő ítélet született.¹⁰²

1938 júniusában a helyi nemzetiszocialista csoport működését rövid időre „megzavarta” a faluban megjelenő száj- és körömfájás járvány, ami miatt Kovács Antal háza is zárlat alá került. Mivel az MNSzP ölbői szervezetének párthelyisége Kovács házában volt, így a kialakult helyzetre tekintettel, kényezték annak áthelyezését Tucai Sándor Ölbő községben lévő 43. számú házába, annak bejelentésével, hogy a zárlat megszüntetését követően ismét

ügyigazgatóság levele a Sárvári járás főszolgabírójának, 1939. január 16., Szombathely.

⁹⁵ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őr jelentése a szombathelyi kir. ügyészségnek, 1938. március 15., Ölbő.

⁹⁶ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. A szombathelyi kir. ügyészség levele a debreceni kir. ügyészségnek, 1938. március 16., Szombathely.

⁹⁷ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. A debreceni kir. ügyészség levele a szombathelyi kir. ügyészségnek, 1938. június 25., Debrecen.

⁹⁸ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. A szombathelyi kir. ügyészség levele a győri kir. ügyészségnek, 1938. június 30., Szombathely; Uo. A győri kir. ügyészség határozata, 1938. július 11., Győr.

⁹⁹ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 31/1938. A szombathelyi m. kir. pénz-

¹⁰⁰ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. A Sárvári járás főszolgabírójának az m. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őréséhez írt levele, 1939. február 27., Sárvár.

¹⁰¹ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. Az M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őrésének a Sárvári járás főszolgabírójának írt levele, 1939. március 11., Ölbő.

¹⁰² MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1107/1938. A Sárvári járás főszolgabírójának ítélete Kovács Antal sajtórendészeti kihágási ügyében, 1939. április 13., Sárvár.

vissza fogják helyezni a párthelyiséget Kovácshoz.¹⁰³

A helyi csendőrőrs továbbra is folyamatosan nyomon követte az ölbői nemzeti szocialisták tevékenységét. Így amikor Kovács Antal körzetvezető lakásán 1938. augusztus 10-én az esti órákban egy autóval két idegen jelent meg, csendőrjárőrt vezényeltek ki annak ellenőrzésére, hogy a párthelyiségben nem tartanak-e engedély nélküli politikai gyűlést vagy összejövetelt a nemzeti szocialisták. Ott azonban csak dr. Koronc Rajmund és Urbanovics József szombathelyi lakosok tartózkodtak, akik Kovács régi ismerősének mondták magukat, akit azért látogattak meg, hogy megtudják a közelmúltban Dégen és Budapesten tett utazása során mit végzett.¹⁰⁴

Kovács korábbi sajtórendészeti ügye még le sem zárult, illetve folyamatban volt, amikor álhírterjesztés vétségéért állt újfent a szombathelyi törvényszék előtt 1938 szeptemberében. „Az ügyészség vádirata szerint május 13-án kormányválságról terjedtek el hírek és ekkor Kovács az ölbői Hangya söntésében több ott tartózkodónak azt mondta, hogy zavaros a helyzet, egy-két óra múlva kitörhet a forradalom, figyelmeztet mindenkit, hogy ha valami változás lenne senki sem üljön fel a rém, vagy kósza híreknek.”¹⁰⁵ Kovács tagadta a kijelentéseket, a kihallgatott tanúk is máshogy emlékeztek az elmondottakra, így végül a törvényszék bizonyíték

hiányában felmentette a vád alól a helyi nyilasvezetőt.¹⁰⁶

Ezt megelőzően, 1938. május 7-én Kovács Antal engedélyt kapott a kiadásában megjelenő, a sárvári Farkas Nyomdában előállított, a MNSzP ölbői kerületéhez tartozó pósfai pártszervezet 1938. május 8-án megtartandó nagygyűlésére meghívó röplapok és falragaszok Sárvári járás területén történő utcai terjesztésére.¹⁰⁷

Kovács a gyűlést meghirdető plakátok kiragasztásával Puklér Antal ölbői lakos, lakatossegédet bízta meg. Az ölbői csendőrőrs tiszthelyettese, Karczagi Ferenc, május 7-én reggel azt észlelte, hogy a következő napra Pósfára meghirdetett és hatóságilag engedélyezett gyűlés hirdető plakátjaiból egy példányt az ölbői csendőrlaktanya kapujára is felragasztottak.¹⁰⁸ A csendőrőrs kapujában álló járőrparancsnok az abban az időben arra haladó Puklért felelősségre vonta, hogy „miért ragasztotta ki a nyilas plakátot csendőrség kapujára, mire Puklér azt felelte, csak tessék feljelenteni, majd a büntetést megfizetem”.¹⁰⁹ A csendőrök a Pósfán megtartott gyűlésről visszajövet kerítették sort Puklér kihallgatására, aki ekkor még tanúk jelenlétében elismerte, hogy a csendőrlaktanya kapujára, annak utca felőli oldalára a plakátokat ő ragasztotta fel, de azzal védekezett, hogy nem volt tudomása, hogy középületre, illetve annak tartozékára, kerítésére plakátot felragasztani nem szabad. Mivel ennek tilalmára az előjáróság már korábban

¹⁰³ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Közig. ir. 2248/1938. Király József ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1938. június 11., Ölbő.

¹⁰⁴ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Közig. ir. 3315/1938. Az M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őr jelentése az ölbői Nemzeti Szocialista párthelyiség ellenőrzése tárgyában, 1938. augusztus 14., Ölbő.

¹⁰⁵ Felmentettek az álhírterjesztés vádjára alól egy nyilast. = DN, 1938. szept. 24. 11. p.

¹⁰⁶ Uo.

¹⁰⁷ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Közig. ir. 1798/1938. Vas vármegye alispánjának véghatározata, 1938. május 7., Szombathely.

¹⁰⁸ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. M. kir. szombathelyi III. csendőrkerület Ölbői őr feljelentése, 1938. május 9.

¹⁰⁹ MNL VaML Sárvári járás. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. Jegyzőkönyv, 1939. május 16., Sárvár

figyelmeztette a lakosságot, továbbá Kovács Antal is azt állította, hogy felhívta erre Puklér figyelmét, ezért a feljelentés szerint „nyilvánvaló, hogy [a] gyanúsított a plakátot a hatósági intézkedések és a csendőrségi iránti ellenszenvből ragasztotta fel a lakotanya kapujára”¹¹⁰ Puklér Antalt a sárvári főszolgabíró az elkövetett sajtórendészeti kihágás miatt 6 pengő pénzbüntetésre ítélt.¹¹¹ Puklér fellebbezett és az 1939 januárjában megtartott tárgyaláson már tagadta a kihágás elkövetését.¹¹² A meghallgatott tanúk vallomása elégnak bizonyult, hogy elmarasztaló ítélet szülessen, 8 pengő pénzbüntetés kiszabásával.¹¹³ Puklér Antal ismét fellebbezett.¹¹⁴ Másodfokon az alispán új tárgyalást, az eljárás kiegészítését és új elsőfokú határozat hozatalát rendelte el.¹¹⁵ Puklér végül az elkövetett kihágás miatt 5 pengő pénzbüntetésre és 4 pengő 80 fillér eljárási költség megfizetésére ítélték 1939. július 5-én,¹¹⁶ aminek most már eleget tett.¹¹⁷

¹¹⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. M. kir. szombathelyi III. csendőrkörület Ölbői örs feljelentése, 1938. május 9.

¹¹¹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. A Sárvári járás főszolgabírójának büntetőparancsa, 1938. szeptember 1., Sárvár.

¹¹² MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. Tárgyalási jegyzőkönyv, 1939. január 24., Sárvár.

¹¹³ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. A Sárvári járás főszolgabírójának ítélete Puklér Antal sajtótörvénybe ütköző kihágási ügyében, 1939. február 10., Sárvár.

¹¹⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. Jegyzőkönyv, 1939. február 24., Sárvár.

¹¹⁵ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. Vas vármegye alispánjának végzése, 1939. március 31., Szombathely.

¹¹⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. A Sárvári járás főszolgabírójának ítélete Puklér Antal sajtótörvénybe ütköző kihágási ügyében, 1939. július 7., Sárvár.

¹¹⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938. Király József ölbői körjegyző Sárvári járás főszolgabírójának írt levele, 1939. december 8., Ölbő.

1939-ben kisebb „csetepatéra” került sor az MNSzP helyi szervezetei háza táján. Kovács Antal és az MNSzP Vas megyei Főkerület vezetője, Mayer Mihály, között feszülő egyéni ellentét vezetett odáig, hogy 1939 márciusában Mayer a járási főszolgabírói hivatalnak küldött levelében tájékoztatta a hatóságot, hogy a párt ölbői szervezetét fegyelmezetlen és nemzeti szocialista ellenes vezetése miatt feloszlatta, addigi vezetőjét, Kovács Antalt, a pártból kizárta, és a szervezet újjá szervezésével Muth János alsószelestei lakost bízta meg.¹¹⁸ Kovácshoz intézett levele több részlettel szolgál az események illetően alakulásáról.

„Szombathely, 1939. márc. 10.
Tekintetes Kovács Antal úrnak,
Ölbő

A Vezérséghez intézett fegyelmezetlen pénzt követelő levele, valamint Tolnay László propaganda főnökkel szemben tanusított tiszteletlen viselkedése miatt Önt a Pártban vicselt összes tisztségei alól ezennel felmentem az ölbői szervezetet feloszlatom s Önt a párt tagjai sorából kizárom. Egyidejűleg felhívom, hogy a Párt tulajdonát képező összes tárgyakat és értékeket Simon Nándor Testvérnek azonnal adja át, aki azt nekem, vagy Tolnay László propaganda főnök Testvérnek ma este Muth János Testvérmél átfogja adni.
Tisztelettel:

Mayer Mihály
főkerület vezető¹¹⁹

¹¹⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1041/1939. Mayer Mihály, az MNSzP Vas megyei Főkerülete vezetőjének levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1939. március 10., Szombathely.

¹¹⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1041/1939. Mayer Mihály, az MNSzP Vas megyei Főkerülete vezetőjének levele Kovács Antalhoz, 1939. március 10., Szombathely.

Meghívó!

Festetics Sándor gróf országgyűlési képviselő vezetése alatt álló

Magyar Nemzeti Szocialista Párt

ölbői kerülethez tartozó pófai pártszervezete

1938. május 8-án délután

fél 3 órai kezdettel

NAGYGYŰLÉST

tart, Kovács Ernő vendéglője udvarán.

Pártunk tagjain kívül szívesen látunk és várunk minden magyar testvért.

**Magyar Nemzeti Szocialista Párt
Pófai szervezet vezetősége.**

Felelős kiadó: Kovács Antal, az ölbői kerület vezetője.
Farkas-nyomda, Sárvár.

Meghívó az MNSzP pófai pártszervezete nagygyűlésre
(MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Kihág. ir. 1178/1938.)

A pártszervezetek közötti vitának Festetics Sándor jegyzőkönyvbe mondott nyilatkozata vetett véget.

„1719/1939.
Jegyzőkönyv

Készült Enyingen, 1939. évi április hó 18-án a járási főszolgabírói hivatalban, a sárvári járás főszolgabírójának 1041/1939. sz. megkeresésére dr. gróf Festetics Sándor dégi lakos kihallgatásáról.

Jelen vannak alulírottak:

Idézésre megjelenik dr. gróf Festetics Sándor országgyűlési képviselő dégi lakos, ki a sárvári járás főszolgabírójának megkeresése ismertetése után a következőket adja elő: Egyéni ellentét folytán Mayer Mihály szombathelyi főkerületvezető az ölbői M. N. Sz. Párt szervezetet feloszlatta s a pártból Kovács Antal kerületvezető ölbői lakost kizárta, azzal a céllal, hogy majd ő a pártot újraalakítja. Ezen művelet az én, mint pártvezér, jóváhagyását igényli. Az ügy hozzám is került, egyelőre azonban pihentetem, mert nem akartam az ellentéteket kiélezni, sőt elhajtom simítani. Így én Kovács Antal ölbői lakostól a kerületvezető megbízást vissza nem vontam, az még most is az én megbízásomból működik és szervezi a Nemz. Szocialista Pártot. Kérem a sárvári járás főszolgabíróját nyilatkozatomnak bizalmas kezelésére, hogy egyik érdekelt fél sem értesüljön nyilatkozatomról.

Mást előadni nem óhajtok.

Jegyzőkönyv felolvasás után jóváhagyólag aláíratott.

Kmf.

Buda István
főszolgabíró¹²⁰

Festetics Sándor

¹²⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1041/1939. Festetics Sándor jegyzőkönyvbe vett nyilatkozata, 1939. április 18., Enying.

Az 1939. május 25-26-án megtartott országgyűlési választásokat megelőzően Kovács Antal és társai engedélyt kértek és kaptak, hogy a Hubay Kálmán (1902–1946) vezetése alatt álló Nyilaskeresztes Párt (NyKP)¹²¹ képviselője-löltje, Simon József, Ölbő községben május 20-án, a római katolikus iskola udvarán programismertető politikai népgyűlést tarthasson. A gyűlés szónokai Simon József mérnökön kívül Urbánovics Ottó, Weber Ferenc, Szalay József, Fasching Gyula, Kámán József és dr. Stúhr Lajos voltak.¹²² A májusi választások során a sárvári választókerülethez tartozó 59 falu közül 10 településen, köztük Ölbőn is, győzött a nyilas jelölt. Az NyKP a megye 8 mandátumából 1 helyet megszerezve a lajstromon megválasztott Simon József képviselőt küldhette a parlamentbe.¹²³

Érdekes epizód, ugyanakkor jellemző a faluban uralkodó viszonyokra és a közigazgatás ezzel kapcsolatos aggodalmára az alábbi eset is. 1939 júniusá-

¹²¹ A párt 1939. március 8-án alakult meg Szálasi negyedik pártjaként, miután annak Nemzeti Szocialista Magyar Párt – Hungarista Mozgalom (NSZMP-HM) (röviden Hungarista Pártnak is nevezték) nevű harmadik pártját a gyülekezési joggal való visszaélése miatt február 23-án feloszlatták. Vida, 2011. 235–238. p.

¹²² MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1952/1939. Tuczai Sándor és társai, Simon Nándor, Simon Antal, Kovács Antal, Eredics János, Eredics Lukács és Kovács Géza, kérelme politikai népgyűlés engedélyezése tárgyában a Sárvári járás főszolgabírójához, 1939. május 17., A Sárvári járás főszolgabírójának véghatározata, 1939. május 18., Sárvár.

¹²³ Timár István: Az 1939. évi országgyűlési választások Vas megyében. = VSz, 1989. 3. sz. 405–407. p.; Nyilas győzelmet hozó települések teljes listája a sárvári választókerületben: Bögöt, Csánig, Megyehíd, Pecöl, Porpác, Táplánfa, Ölbő, Uraiújfalu, Vassurány, Vép. A lajstromon megválasztott Simon József a választások után néhány nappal lemondott mandátumáról, amit azután a listán utána következő dr. Krancz Raymund kapott meg.

nak végén az Ölbői Bér gazdaság és Viktória Sajtgyár nevében Ungár Jakab azzal a bejelentéssel fordult a sárvári főszolgabíróhoz, hogy 13 zsidó ifjú és 2 leány mezőgazdasági átképzésére szándékoznak a gazdaságban lehetőséget adni, és ezt azonnal meg is kezdenék, amennyiben a hatóság kifogást nem emel. A fiatalok „átképzését a Cionista szervezet felkérésére emberbaráti érzésből kívánjuk előmozdítani. Nevezettek gazdaságunkban kizárólag fizikai munkát fognak végezni, ennek ellenében teljes ellátást kapnak. Az átképzendő ifjak rendes munkaerőt, természetesen, legalább is kezdetben, nem fognak képviselni ... miattuk munkásokat elbocsátani nem fogunk”¹²⁴ – fogalmazott Ungár. A kérelmet véleményezésre a vármegyei gazdasági felügyelőnek továbbította a szolgabíró, megjegyezve, hogy érdemi kifogás annak teljesítésével szemben szerinte nincs, hacsak az nem aggályos, hogy „Ölbő községben erősen kifejlődött nyilas irányzat esetlegesen félreértésekre és kellemetlenségekre adhat okot.”¹²⁵ A gazdasági felügyelő már kevésbé optimistán látta a helyzetet, amikor a tanfolyam engedélyezését nem javasolta és alispánhoz írt levelében így fogalmazott: „Ölbő község lakossága a zsidóság iránt mélyeséges gyűlöletet érez, nem lenne kívánatos tehát alkalmat adni arra, hogy ezen gyűlölet a lakosságot esetlegesen tettelegességre vezesse. A zsidóság megjelenése folytán a községben esetleg olyan hangulat fog keletkezni, amely a mezőgazdasági munkát megakasztaná, és a termés betakarítását veszélyeztetné.”¹²⁶ Ilyen előzmények után

¹²⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2611/1939. Ölbői Bér gazdaság és Viktória Sajtgyár kérelme átképzés tárgyában, 1939. június 30., Ölbő.

¹²⁵ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2611/1939. A Sárvári járás főszolgabírójának levele Vas vármegye gazdasági felügyelőjének, 1939. július 1., Sárvár.

¹²⁶ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2611/1939. Vas vármegye gazdasági felügye-

zőlította fel az alispán a sárvári szolgabíró, hogy elsőfokú rendőrhatalósággént rendészeti, közbiztonsági és munkabiztonsági szempontok figyelembevételével hozzon a tárgyban véghatározatot,¹²⁷ amire végül is nem volt szükség, mert az ölbői bér gazdaság a kérelmet, mivel az az idő előrehaladottsága miatt már nem volt aktuális, visszavonta.¹²⁸

A Festetics-féle MNSZP 1939-re jelentéktelen politikai erővé vált, jelöltjei a választásokon nem jutottak képviselőházi mandátumhoz. A párt 1940. szeptember 27-én összeolvadt Szálasi Ferenc Nyilaskeresztes Pártjával. Az NyKP szűkebb pártvezetésében elmélyült ellentétek 1942 februárjában pártszakadáshoz vezettek és Szálasi ötödik pártjaként a Nyilaskeresztes Párt-Hungarista Mozgalom (NyKP-HN) nevű formáció jött létre február 24-én és működött 1945. február 26-ig, amikor más jobb- és szélsőjobboldali szervezetekkel együtt feloszlatták.¹²⁹

Az MNSZP ölbői csoportja NyKP szervezetként való újjáalakulásának pontos idejét nem sikerült tisztázni. Kovács Antal 1941 szeptemberének végén feltehetően internálták.¹³⁰ Erről az iktatókönyvi bejegyzésen kívül nem áll rendelkezé-

lőjének levele Vas vármegye alispánjához az ölbői Ungár-féle bér gazdaságban cionista átképző tanfolyam rendezése tárgyában, 1939. július 3., Szombathely.

¹²⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2611/1939. Vas vármegye alispánjának levele Sárvári járás főszolgabírójának, 1939. július 5., Szombathely.

¹²⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2611/1939. A Sárvári járás főszolgabírójának levele Király József ölbői körjegyző részére, 1939. július 20., Sárvár; Király József ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1939. július 21., Ölbő.

¹²⁹ Vida, 2011. 208–209., 235–239. p.

¹³⁰ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közigazgatási iktatókönyv 1941. A 3779/1941. ikt. számú, az M. kir. csendőrség szombathelyi nyomozósztályától érkezett beadvány tárgya: „Kovács Antal ölbői lakos internálása”

sünkre más adat. Internálását követően az ölbői nyilaskeresztesek tevékenysége szemmel láthatóan alábbhagyott, pontosabban a Sárvári járás főszolgabírójának 1941–1945 között keletkezett irataiban kutatva nem lelhető fel a pártszervezet aktívabb működésére, illetve vezetője által elkövetett kihágásokra vonatkozó további forrás. Az 1940-es évek elején az ölbői nyilas csoport tevékenységének mérséklődésében vélhetőleg szerepet játszott az országgyűlésből 1939-ben kiszoruló MNSZP anyagi forrásainak valószínű megcsappanása, így minden bizonnyal a vidéki pártszervek propagandatevékenysége finanszírozásának visszaesése is.

A helyi nyilasvezető ezután már csak a törvényi előírások betartása mellett próbálkozott – sikertelenül – befolyásra szert tenni és akaratát érvényesíteni a falu életében. Jól példázta ezt az 1944. június 10-i községbíró választás esete is.¹³¹ Potyi Károly ölbői községbíró 1943 októberében lemondott.¹³² A következő

¹³¹ Kovács Antal 1937. március 5-én lemondott képviselői tisztségéről 3 társával együtt. Lemondását a következő képviselőtestületi ülés alkalmával visszavonta, amit a testület nem vette figyelembe, mert a lemondást visszavonni nem lehet, mivel a távozó képviselő helyére azonnal póttag lép – fogalmaz a jegyzőkönyv. MNL VaML Ölbői Körjegyzőség iratai. Képviselőtestületi jegyzőkönyvek, 1937. március 5-i és 20-i gyűlés, Ölbő.

Kovács az 1939. június 20-án megtartott községi képviselőtestületi tagválasztáskor próbálta újra képviselővé választatni magát, büntetett előélete miatt eredménytelenül, bárhogyan próbálkozott is fellebbezéssel megtámadni a választás eredményét. MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 1059/1940. Jegyzőkönyv az Ölbő községben megtartott képviselőtestületi tagválasztásról, 1939. június 20., Ölbő; Ölbő község igazoló választmánya véghatározata, 1939. július 31., Ölbő; Vasvármegye törvényhatósági kisgyűlésének véghatározata, 1940. február 12., Szombathely.

¹³² MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2512/1944. Potyi Károly községbíró kérelme a Sárvári járás főszolgabírójához, 1943. október, Ölbő.

év júniusában megtartásra kerülő választói gyűlés alkalmával a Sárvári járás főszolgabíró elnökletével vezetett gyűlésen Kovács bejelentette, hogy a jelölés végett az ölbői körjegyzőhöz beadványt nyújtott be, hogy a községi bírói tisztségre az abban felsoroltak jelöltesenek. A beadványban megnevezett ölbői lakosokat a főszolgabíró nem tartottam alkalmasnak a tisztség betöltésére, ezért jelölésüket mellőzte és a bíróválasztással kapcsolatban a községi törvényben biztosított jogánál fogva az általa jelölt három személy közül végül Potyi Jenő (1896–1982)¹³³ helyettes bírót választották községbíróvá. A megüresedett helyettes bírói tisztség betöltése végett ezt követően a képviselőtestület összeült és arra Eredics János, Simon Ernő és Péter István ölbői lakosokat jelölte, amivel – annak ellenére, hogy Kovács nem is volt tagja a képviselőtestületnek – eleget tett a nyilasvezető azon kérésének, hogy a pozícióra az ő általa javaslatba hozottak közül az első helyre Eredics János ölbői lakost jelöljék. A választógyűlés végül, jelentős többséggel, Simon Ernőt választotta meg helyettes bíróvá.¹³⁴ Az eredménnyel elégedetlen Kovács – szokásához híven – fellebbezéssel élt. Az időközben elhunyt Király József helyére lépő dr. Simon Ferenc ölbői körjegyző a szolgabíróhoz további

¹³³ Potyi Jenő 1896-ban született helyben. Földbirtokos nemes, aki 84 hold birtokon gazdálkodott, intenzív gazdálkodást folytatva fejlett állattenyésztéssel. Hosszú ideig tagja volt a község képviselőtestületének. Vas vármegye és Szombathely megyei város általános ismertetője és címtára az 1931–32. évre. 1-2. köt. Főszerk. F. Szabó Géza. Bp., 1931. 276. p. Potyi Jenő és családja kriptája a kisölbői temetőben található.

¹³⁴ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2512/1944. Az Ölbő községben 1944. június 10-én megtartott községbírói választói gyűlés jegyzőkönyve, 1944. június 10., Ölbő; A Sárvári járás főszolgabírójának levele Vasvármegye alispánjához az ölbői bíróválasztás elleni fellebbezés tárgyában, 1944. július 15., Ölbő.

bíró körjegyző a szolgabíróhoz további fellebbezést az alábbi kommentárral nyújtotta be: „Kovács Antal ölbői lakos fellebbezését tisztelettel beterjesztem, s jelentem, hogy Kovács Antal nem volt jelölhető, mert büntetett előéletű. A másik jelölt helyettes bírónak lett jelölve a képv. test. által és nagy szótöbbséggel megbukott. A harmadik jelölt pedig 60 éves elmúlt, és egyébként korlátolt italmérő így a jelölésben nem jöhetett számításba. Ennek alapján tisztelettel jelentem, hogy a fellebbezés teljesen komolytalan, és csak ennek az izgága embernek a ki ha énnemsége, melynek a szabályszerűen lefolyt bíróválasztás alapján elutasítását kérem.”¹³⁵ Kovács persze az alispánhoz is fellebbezést fogalmazott a bíróválasztással kapcsolatban, amelyben az állította, hogy a sárvári főszolgabíró az ő beadványát, amelyben három embert megnevezett jelöltként, nem vette figyelembe. Ráadásul olyan személyt választottak községi bírónak, aki a faluhoz közigazgatásilag hozzátartozó, de 1 és ¼ kilométerre lévő, teljesen különálló és csak 8 házból álló Kisölbőn lakik, amiért is az ölbőieknek nehézséget jelenthet, ha a bírói aláírásért kétszer, háromszor is meg kell járni az utat. A faluban működő csendőrség nyomozati munkájához is szükség lehet a bíró jelenlétére, de problémás, hogy „... napok alatt illetve félnap alatt tudja a csendőrőrs a bírót előkeríteni.” Szerinte „... már a választási eljárás is úgy volt megcsinálva hogy a most megválasztott bíró melé oly jelöltek lettek jelölve akiket Ölbő község lakossága nem választ meg”. Felpanaszolta, hogy „miért nem engedték meg azt hogy az ölbői választóknak csak egy kívánsága is teljesüljön, miért alkalmazták e jelen választáson az elmúlt Kapitalista rendszernek a régi fogásait muszáj

¹³⁵ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2512/1944. Simon Ferenc ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főszolgabírójához, 1944. június 24., Ölbő.

megválasztanod azt vezetődnek akit a nem akarsz és ha akarod ha nem úgy lesz ahogy a rendszer akarja. 1944 et írunk – írja Kovács – és március 19 ike¹³⁶ mi azt hittük meghozta Ölbőnek is a várva várt fordulatot, nem, mi becsapottnak érezzük magunkat. Hiszen mi már nem is tudtuk volna elképzelni azt hogy a Nemzeti Szocialista akarat már nem érvényesülhet, akkor amikor éppen egy szövetséges nagy katonai hatalom felügyel arra hogy a régi rendszerből nem szabad semmi megmaradni ami nem a Nemzeti Szocializmust szolgálja.”¹³⁷ Panaszait a bíróválasztással kapcsolatban megtette Sztójay Döme (1883–1946) miniszterelnöknél és Jaross Andor (1896–1946) belügyminiszternél is, kérve az Ölbő bíróválasztás kivizsgálását – fogalmazott fellebbezésében. Az ügyben a főszolgabíró alispánhoz címzett betérjesztése többet elárul a helyi nyilasvezér valódi szándékáról, és tényleges helyzetéről a falu életében: „... A választói gyűlés berekesztése után Kovács Antal ölbői lakos elsőnek távozott el a teremből és távozásakor a választógyűlésen megjelentek őt kinevették, hogy ismét hiába próbálkozott mégsem tudta behozni a képviselőtestületnek jelölése dacára sem az embereit a községi előjárói tisztségre. Jelentem, hogy Kovács Antal Ölbő községben a Magyar Nemzeti Szocialista Párt helyi megbízottja, aki mindenáron szeretne a községben vezetőszerepet betölteni. A község lakossága őt nem tartja komoly embernek éppen helytelen magatartásai miatt, legtöbbször őt kicsúfolja és bármit is akar elérni a községben a község lakossága az aki őt mindig akadályozza. Példa erre a mostani h. bíró választás is, mert csak azért nem választották meg

¹³⁶ A német csapatok bevonultak Magyarországra.

¹³⁷ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2512/1944. Kovács Antal Vasvármegye alispánjához betérjesztett fellebbezése az Ölbőn, 1944. június 10-én megtartott községbíró választás ellen, 1944. június 19., Ölbő.

Eredics János ölbői lakost helyettes bírónak, mert Kovács Antal őt jelölni kérte. Jelentem továbbá, hogy Kovács Antal Ölbő községben nem kívánatos egyén, de az utóbbi időben mindenféle tekintetben annyira óvatos magatartást tanúsít, nehogy őt bármiféle címen is felelőségre lehessen vonni.”¹³⁸ A fellebbezést Vas vármegye törvényhatósági kisgyűlése 1944. augusztus 14-i ülésén tárgyalta és elutasítás mellett az ölbői községbíró választást helybenhagyta.¹³⁹

Az 1930-as években a közigazgatás, a csendőrség és az egyház sikeresen ellenállt a nyilasoknak, miközben a nyilas szervezetek maguk is próbálták egymást kiszorítani. Így történt ez Ölbőn is, ahol a körjegyzőség, a helyi csendőrőrs és a falu plébánosa hathatósan fellépett a nyilas propaganda féken tartása érdekében, de a község önkormányzata is „kivettette” magából a nyilasokat. Míg 1941-től az ország fokozatosan a szélsőjobb és a nácizmus felé tolódott, addig Ölbőn a nyilasok „pünkösdi királyságának” nem lett folytatása, semmi jelét nem találni annak, hogy később a falu, akár a nyilas uralom alatt is, bármi szélsőséges tevékenységnek helyet adott volna.

1945-ben az ideiglenes nemzeti kormány az 1945. évi 529. M. E. számú rendeletével a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlásáról döntött. Ekkor került sor, többek között, a nyilaskeresztes párt felszámolására is.¹⁴⁰ Az ölbői körjegyző 1946 júniusában kelt jelentéséből tudjuk,

¹³⁸ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2512/1944. A Sárvári járás főszolgabírójának levele Vasvármegye alispánjához az ölbői bíróválasztás elleni fellebbezés tárgyában, 1944. július 15., Ölbő.

¹³⁹ MNL VaML Sárvári jár. főszolg. Közig. ir. 2512/1944. Vasvármegye törvényhatósági kisgyűlése véghatározata, 1944. augusztus 14., Szombathely.

¹⁴⁰ Magyarországi Rendeletek Tára, 1945. Bp., 1946. 49-50. p.

hogy községben feloszlításakor a Nyilaskeresztes Párt 65 fő létszámmal működött és szervezkedésen kívül más tevékenységet nem fejtett ki.¹⁴¹ Az előjáróság közvetlen tudomása szerint a pártszervezetnek sem ingó, sem ingatlan vagyona nem volt.¹⁴²

Arra a kérdésre, hogy ha az 1930-as években egy falu egyik legnagyobb munkaadója történetesen zsidó származású volt, akkor szükségszerűen megjelent-e ott a rasszista propaganda, és a falu elkerülhetetlenül „nyilasfészek”-ké vált-e, csak sok településre kiterjedő, jelentős összehasonlítható forrásanyag alapján lehetne választ adni. Az ölbői példa mindenesetre azt mutatja, hogy ez a jólismert forgatókönyv érvényesült a történet kezdeti szakaszában, az 1930-as évek végén, itt is, de a helyi közélet mégsem követte a későbbiekben az országos politika fordulatait. A helyi nyilas hangadót éppen a német megszállás után sikerült a falu közéletből végleg eltávolítani. Az ölbői történet ezért, úgy vélem, számos érdekes tanulsággal szolgálhat a szélsőséges mozgalmakkal szembeni lokális ellenállás történetéhez.

ZÁRSZÓ

A két világháború közötti időszakban felerősödött antiszemitizmus nyomán megalkotott jogfosztó, kirekesztő törvények után a 2. világháború idején az állam által elkövetett merénylet a hazai zsidóság ellen rengeteg áldozatot követelt.

¹⁴¹ MNL VaML Vas vármegye alispánjának iratai (továbbiakban: Alisp.) Közig. ir. II. 4139/1949. ikt. sz. 5631. rendszám. Az ölbői körjegyző levele a Sárvári járás főjegyzőjéhez, 1946. június 12., Ölbő.

¹⁴² MNL VaML Alisp. Közig. ir. II. 4139/1949. ikt. sz. 5631. rendszám. Jegyzőkönyv az Ölbő községben az 529/1945. M. E. számú rendelet 3. §-a alapján felszámolt szervezetek tulajdonát képező ingóságokról, 1946. június 8.

Az 1941. évi népszámlálás szerint Ölbőnek 8 izraelita vallású lakosa volt az 1152 fős összlakosságon belül. Az MNSzP ölbői kerületébe tartozó többi faluban számuk alakulása: Bögöt 3 (zsidó); 418 (összlakosság), Felsőpaty 4; 554, Gőr 2; 492, Hegyfalú 15; 905, Jákfa 2; 1168, Porpác 2; 234, Pósfá 21; 433. Répceszentgyörgyön és Zsédényben nem laktak zsidók.¹⁴³ Lélekszámuk 1944-re a következően változott: Bögöt 3, Felsőpaty 4, Hegyfalú 16, Jákfa 1, Ölbő 1 zsidó vallású és 1 kitért zsidó, Porpác 8, Pósfá 20 zsidó vallású, Zsédény 1 kitért zsidó.¹⁴⁴ A háború éve alatt a munkaszolgálatot, a zsidók gettóba kényszerítését, a tömeges deportálást és a koncentrációs táborok halálgárait közülük sokan nem éltek túl. A Vas megyei zsidóság 1974-ben kiadott emlékkönyve Felsőpaty (és Szeleste) 12, Hegyfalun 16, Porpác 3, Pósfá 19 mártírjának nevét örökölte meg.¹⁴⁵ A települések halotti anyakönyveiből tudható, hogy Alsószeleste 1¹⁴⁶, Felsőpaty 1¹⁴⁷, Hegyfalú 5¹⁴⁸, Ölbő 1¹⁴⁹, Porpác 3¹⁵⁰ és Pósfá 15¹⁵¹ utólagosan holtta nyilvánított zsidó lakosa, illetve szülötte kivétel nélkül szinte mind Auschwitzban vesztette

¹⁴³ A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája. 2. köt. Szerk. Randolph L. Braham; közrem. Tibori Szabó Zoltán. Bp., 2007. 1272. p.

¹⁴⁴ MNL VaML Sárvár nagyközség iratai, 1700/1944. Kimutatás a Sárvári járásban 1944-ben összeírt zsidók számáról.

¹⁴⁵ A vasi zsidók emlékére. A mártírhalt szenvedett vasmegyei zsidóságnak. Szerk. Löwinger Avraham Albert. Tel-Aviv, 1974. 148-149. p.

¹⁴⁶ MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, hal. akv. 17/1948.

¹⁴⁷ MNL VaML Vv. áll. akv. Felsőpaty, hal. akv. 23/1947.

¹⁴⁸ MNL VaML Vv. áll. akv. Hegyfalú, hal. akv. 14-18/1949.

¹⁴⁹ MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, hal. akv. 18/1950.

¹⁵⁰ MNL VaML Vv. áll. akv. Pecöl, hal. akv. 36-38/1947.

¹⁵¹ MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, hal. akv. 10-13/1947., 19-20/1948., 16-17/1949., 18-20/1950., 22-27/1950.

életét. Bár az emlékkönyvben megnevezett összes áldozat halotti bejegyzése nem áll rendelkezésünkre, valószínű, hogy többségüknek az 1944. május 14. és július 9. között gettóba zárt, majd deportált vidéki magyar zsidóság sorsa, az auschwitzi koncentrációs tábor gázkamrái jutottak osztályrészül.

Ölbő község 2. világháborús hősi halottainak és áldozatainak nevét megörökítő emléktábláján két helyi kötődésű zsidó személy, Benedek Károly és Ungár Jakab, neve emlékeztet a zsidóság ellen a háború alatt elkövetett atrocitásokra.

Benedek Károly 1920. november 11-én született Ölbőn Benedek Bernát földműves és Braun Mária gyermekeként.¹⁵² Kisegítő munkaszolgálatosként szolgált a III. közérdekű munkaszolgálat zászlóaljban a keleti hadszíntéren, amikor 1942. november 25-én, Oszkinnónál fagyhalált szenvedett. 1942. november 28-án Jablocsnoje zsidó temetőjében temették el.¹⁵³

Ölbő község gazdasági életében két évtizedig meghatározó szerepet játszó Ungár család háború alatti sorsa kevéssé ismert számunkra. Ungár Miksa ölbői nagybérő, 6 gyermek¹⁵⁴ édesapja 1939-re már elhunyt.¹⁵⁵ Sem halálá-

¹⁵² MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, szül. akv. 63/1920.

¹⁵³ <http://www.hadisir.hu/hadisir-nyilvantan-to> (Megtekintve: 2019. február 3.); *Bús János - Szabó Péter: Béke poraikra...* 1. köt. Dokumentum-emlékkönyv a II. világháborúban, a keleti hadműveletek során elesett magyar katonákról és munkaszolgálatosokról. Bp., 1999. 370. p.

¹⁵⁴ Ungár Miksa és felesége, Ungár Rozália 6 gyermeke Hidashollósón született. Rozália 1898-ban, Jakab 1899-ban, Aranka 1900-ban, Miklós 1902-ben, Juliánna 1904-ben és Sándor 1906-ban MNL VaML Vv. áll. akv. Molnasszeceőd, szül. akv. 30/1898., 43/1899., 42/1900., 70/1902., 61/1904., 83/1906.

¹⁵⁵ Az 1939. évi országgyűlési képviselőválasztók ölbői névjegyzéke 5 zsidó vallású választásra jogosult helyi személyt nevez meg. Benedek

nak pontos ideje, sem annak helye nem ismert. Az Ölbőn lakó családtagok valamikor a háború alatt Győrbe költöztek. 1944-ben innen deportálták a családot, annak több tagja a holokauszt áldozata lett. „*Holttányulvánítások ... 15.562/1946. szám. Özv. Ungár Miksáné szül. Ungár Rozália, aki 1873. évben Pápán született, U. Sámuel és Grünfeld Ráchel leánya, Fischer Hugóné Ungár Aranka, aki 1900. évben Hidas-hollóson született, U. Miksa és Ungár Rozália leánya, Ungár Jakab, aki 1899. évben Hidas-hollóson született, U. Miksa és Ungár Rozália fia, Fischer Hugó, aki 1892. évben Sopronban született, F. Henrik és Kerpel Rozália fia, Ungár Sándorné Raab Olga, aki 1922. évben Győrött született, R. Márton és Schwartz Antonia leánya, valamennyien volt győri lakosok, deportálásban, 1944. június 14-e után eltűntek. Győri Járásbíróság.*”¹⁵⁶ A jeruzsálemi Jad Vashem Holokauszt-tanulmányok Nemzetközi Iskolájának Interneten közzétett központi adatbázisa alapján tudható, hogy az Ungár család tagjai közül a Soá áldozata lett Wachslér (Wachster) Ignácné Ungár Rozália is.¹⁵⁷

Bernátné született Braun Mária mellett özvegy Ungár Miksáné, született Ungár Rozália, valamint Ungár Jakab és Ungár Miklós bérlők, továbbá Ungár Sándor tejjüzemvezető neve olvasható. MNL VaML Vas Vármegye Törvényhatósági Bizottsága Központi Választmányának iratai. 209. doboz. 1939. Országgyűlési képviselőválasztók névjegyzéke. Sárvári választókerület. Ölbő község szavazókör

¹⁵⁶ Holttányulvánítások. = Magyar Közlöny, 1946. dec. 22. 20. p.
Fischer Hugóné Ungár Aranka, férje Fischer Hugó, valamint gyermekeik, Judit és Magda neve szerepel Auschwitz-Birkenau győri mártírjainak névjegyzékében. *Lónyai Sándor*: A numerus clausustól Auschwitzig. A Holocaust 3621 győri mártírjának, és az egykori Győr megye falvai 732 deportáltjának teljes anyakönyvi adatsora. Bp., 2004. 80. p.

¹⁵⁷ The Central Database of Shoah Victims' Names; <https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&lastName=&firstName=&place=hidas-hollóson&dateOfBirth=&inTransport=> (Megtekintve: 2019. február 3.)

Az adatbázis Benedek Károly mellett további ölbői születésű holokauszt áldozatokat is nyilvántart.¹⁵⁸ Köztük van Benedek Károly nővére, az 1914. január 20-án született Lustig Izidornén Benedek Rózsa¹⁵⁹, zalapatakai lakos is, aki 1944-ben halálozott el.¹⁶⁰ Hirschler Salamon 1886. március 26-án született Kisölbőn Hirschler Miksa és Kohn Malvin gyermekeként. A Szombathelyi Petőfi utca 4. szám alatt lakó lóalkusz nevét megtaláljuk a szombathelyi gettó lakóinak névsorában,¹⁶¹ Auschwitz haláltáborában vesztette életét.¹⁶² Ismeretlen helyen, életének 63. évében, 1944. december 15-én halálozott el Gergely (Grosz) Béla tisztviselő, budapesti lakos, Grosz Sándor és Reichenfeld Rozália Ölbőn (Kisölbőn), 1884. január 28-án született fia.¹⁶³ 1945. március 23-án a dachau koncentrációs táborban hunyt el Kovács Elemér (születésének helye és ideje: Zalagógánfa, 1886. április 27.) ölbői lakhellyel rendelkező zsidó fogoly.¹⁶⁴

¹⁵⁸ <https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&lastName=&firstName=&place=olbo%20hungary&dateOfBirth=&inTransport=> (Megtekintve: 2019. február 3.)

¹⁵⁹ MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, szül. akv. 6/1914.

¹⁶⁰ <https://yvng.yadvashem.org/nameDetails.html?language=en&itemId=1841512&ind=11> (Megtekintve: 2019. február 3.)

¹⁶¹ Források a szombathelyi gettó történetéhez, 1944. április 15–1944. július 30. Összeáll. Mayer László. Szombathely, 1994. 162. p. (Vas megyei levéltári füzetek; 7.)

¹⁶² <https://yvng.yadvashem.org/nameDetails.html?language=en&itemId=5638151&ind=7> (Megtekintve: 2019. február 3.)

¹⁶³ MNL VaML Vv. áll. akv. Ölbő, hal. akv. 18/1947.; <https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&lastName=&firstName=&place=olbo%20hungary&dateOfBirth=&inTransport=> (Megtekintve: 2019. február 3.)

¹⁶⁴ Dachau Concentration Camp. Searching the Dachau Concentration Camp Records in One Step <https://stevemorse.org/dachau-dachau.html> (Megtekintve: 2019. február 3.)

A levéltári források összegyűjtéséhez nyújtott segítséget Feiszt Györgynek köszönöm.

Festetics Sándor gróf vezetése alatt álló
Magyar Nemzeti Szocialista Párt ölbői kerülete

Ölbő, a póstabélyeg kelte.

Körlevél.

Magyar Testvérek!

A magyar nemzet szabadságharcát küzdjük, állandó támadások pergő tüzeiben. Törhetetlen hittel és akarattal nyomulunk előre a Magyar Nemzeti Szocialista Párt zászlajával.

Szent kötelességünket magyar szívünk parancsa szerint teljesítjük. A nemzet érdeke azt kívánja, hogy ti is ne csak szemlélői, hanem ténylegesen küzdő harcosai legyetek a nemzetünk becsületéért folyó küzdelmünknek.

A mi sorsunk össze van kötve a nemzet sorsával. Ha a nemzet elvesz, úgy elpusztulunk mi is. Félre a hitvány osztyárharcossal; félre a személyeskedő pártpolitikával, amely a meglévő szervezeteinket darabokra tépi!

Nemzetünk megújodási mozgalma számára írt tiszta Magyar Szívből fakadó program parancsol nekünk!

Új utat járunk, a szellemi forradalom útját. Le kell számolnunk azzal a rothadt világszemlélettel, amely ma elködösíti az elméket a gazdasági, társadalmi és politikai téren. A liberalizmus hasznélvezői, a nemzetközi elméletek nagymesterei borzadva látják nemzetünk millióinak faji öntudatra ébredését. Harcba állították tehát összes fegyverzetüket: a liberalizmust, a bolsevizmust és a szabadkőművességet. Felvonultatták a sajtóütegeiket. Jellemtelen, hitvány hazugságaikkal állandóan bombázzák a magyar öntudatot.

Mi tehát hozzátok szólunk magyar föld kifosztott robotosai; magyar munkások. Magyar parasztok, ti a kartellek és bankok körmönfont hitelhalóiban vergődő árva legyei a Magyar Életnek, akiknek titkolnotok kell, hogy magyarok és keresztények vagytok.

Magyar Apák! Magyar Ifjak! Szemükbe mertek-e nézni szeretetteiteknek akkor, ha a nemzetközi tőke rabszolgáinak a gyalázatos bélyegét hordjátok homlokotokon?

Minden magyarnak joga van a magyar vagyont egy darabjára. Ez a jog szent; nem nőhet azonban korlátlanul olyan naggyá, hogy a többi magyar testvér kenyerét elvegye.

Testvérek! Mi ölbőiek törhetetlen hittel és kitartással járjuk a Magyar Nemzeti Megújodás kálváriáútját, de bennünket semilyen rágalomhadjárattal visszariasztani nem lehet!

Mi tudjuk azt, hogy nekünk győznünk kell még akkor is, ha a magyar megújodás mozgalmára harc árán jut is uralomra.

Magyar testvérek! Minden nappal közelebb leszünk a győzelemhez!

Mozgalmunk oly szilárd alapokon nyugszik, hogy azt már semmiféle hatalom el nem söpörheti!

Testvérek! Kitartás a végső győzelemig!

Bátorság!

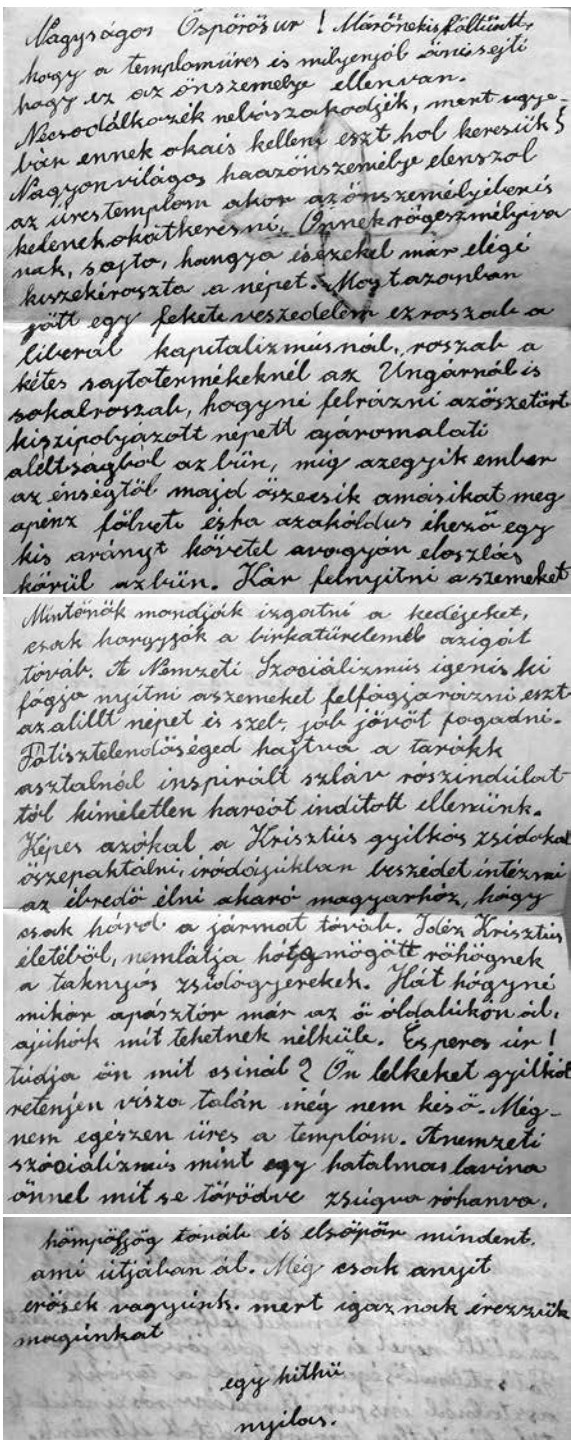
Kovács Antal

kerületvezető.

Kiadásért felelős: Kovács Antal Ölbő, házszám 3.

Baltha-nyomda, Mezőberény. — 561

Festetics Sándor gróf vezetése alatt álló Magyar Nemzeti Szocialista Párt ölbői kerülete körlevele
(Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár (továbbiakban: SzEL) Az ölbői plébánia iratai)

Feltételezhetően Kóbor István plébánosnak címzett, ismeretlen feladójú, keltezetlen levél.
(SzEL. Az ölbói plébánia iratai)

„Nagyságos Öspörös úr! Márönnekis feltűntt, hogy a templomüres és milyenjöl ön is sejti hogy ez az önszemélye ellenvan. Necsodálkozék neböszakodjék, mert ugyebán ennek okais kelleni eszt hol keresük? Nagyonvilágos haazönszemélye elenszol az üres templom akor az önszemélyében is kelenek okát keresni. Önnek rögeszmélyivannak, sajto, hangya és ezekel már elégé kiszékeroszta a népet. Mostazonban jött egy fekete veszedelem ezroszab a liberál kapitalizmusnál, rosزاب a kétes sajtotermékeknel az Ungárnál is sokalroszab, hogyné felrznai azöszetört kiszipolyázott népett ajáromalati aléltságból az bün, mig azegyik ember az énségtől majd öszeesik amásikat meg apénz fölveti ésha azaköldus éhezö egy kis arányt követel avagyón elosztás körül az bün. Kár felnyitni a szemeket. Mintönök mondják igazatni a kedéjeket, csak horgyják a birkatürelmel azigát tovább. A Nemzeti Szocializmus igenis ki fogja nyitnia a szemeket felfogjarazni eszt az alillt népet és szeb jób jövöt fogadni. Fötisztelendöséged hajtva a tarókk asztalnál inspirált szláv roszindulattól kiméletlen harcöt inditott ellenünk. Képes azókal a Krisztus gyilkos zsidókal öszepaktálni, iróddájukban beszédet intézsni az ébredö élni akaró magyarhöz, hogy csak hörd a jármot tovább. Tolén Krisztus életéből, nemlátja hogy mögött röhögnék a taknyós zsidógyerekek. Hát hogyné mikör apásztör már az ö öldalukonál, ajúhók mit tehetnek nélküle. Espers úr! tudja ön mit csinál? Ön lelkeket gyilkól rettenjen viszo talán még nem hisö. Még nem egészen üres a templóm. Anemzeti szocializmus mint egy hatalmas lavina önnel mit se törödve zsuóva róhanva, hömpölyög tovább és elsöpör mindent ami útjában ál. Még csak anyit erősek vagyúnk, mert igaznak érezzük magúnkat.

egy hithü nyilas”

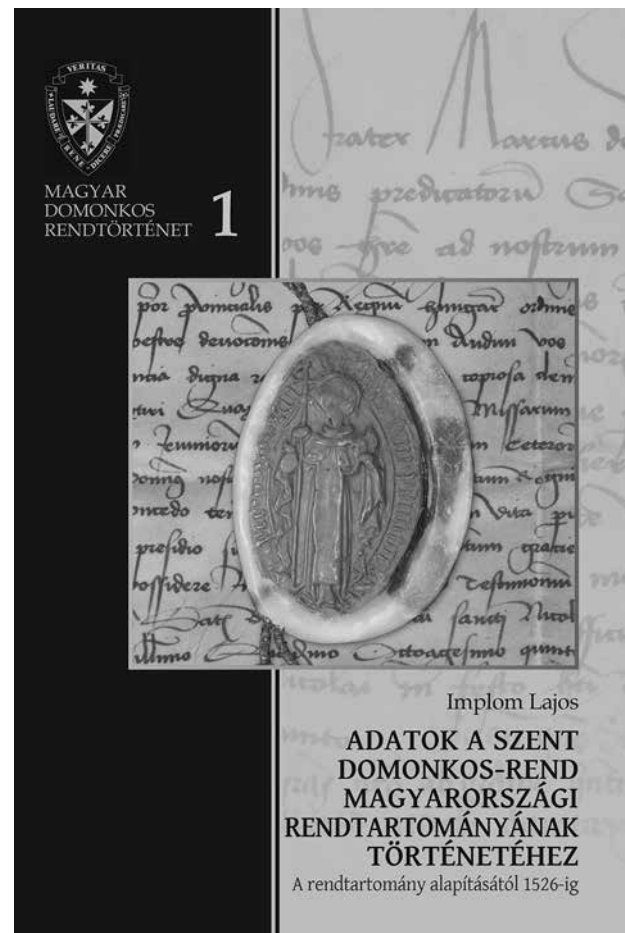
MAGYAR DOMONKOS RENDTÖRTÉNET 1.

■ Pál Ferenc

Implom Lajos: Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez. A rendtartomány alapításától 1526-ig. Sorozatszerkesztő: Zágorhidi Czigány Balázs. A kötetet sajtó alá rendezte: Drimmer László, Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2017. 712 p. (Magyar Domonkos Rendtörténet; 1.)

Mután kitárták kapuikat az egyházi levéltárak, ami azt eredményezte, hogy hatalmas forrásanyag vált elérhetővé a kutatók számára. Örvedetes, ezek között az archívumok között szép számmal találunk olyat is, amelyeket szerzetesrendek tartanak fent. Később, az így létrejött intézmények szakemberei és kutatói szépen lassan kialakították a maguk tudományos közösségeit, s megalkották – többen csak szóban, de volt, aki le is írta – a maguk tudományos programjait.

Újra előkerültek a polcokról az ismert monográfiák, mint a Szalay János-féle „A szombathelyi Szent Domonkos-rendiek lelkipásztori műkö-

Implom Lajos
ADATOK A SZENT DOMONKOS-REND MAGYARORSZÁGI RENDTARTOMÁNYÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ
A rendtartomány alapításától 1526-ig